

פתיחה

בענין הנגעים בזמנינו והמסתערף

סימן א

דין טומאת וטהרת נגעים בזמן הזה
ומדוע אין הנגעים באים בזמנינו

א. משחרב ביהמ"ק אין לנו טומאת מצורע. ב. טעם אי מפני שאין לנו בקי בהן ובשמותיהן. ג. מדוע אין לנו כהן בקי. ד. אין אנו בקיין בתולעת שני ובמראה אדמדם. ה. טעם שני דבעינן שיוורנו רבו. ו. טעם שלישי שאין לנו כהן מיוחד. ז. מדוע אין הולכים לכהני חוקה לחומרא. ח. קיום תגלחת מצורע בלא לעבור על לאוין. ט. כהן שאינו מיוחד שיהיה בדיעבד האם הוראתו הוראה. י. אין לנו בגדי כהונה. יא. עוד טעם דבזמן הזה אין נוהגין טומאה וטהרה. יב. מדוע אין הנגעים באים בזמנינו. יג. עוד טעם דכיון שאינו נוהג בדיני הצרעת אין לו כפרה כ"כ. יד. עוד טעמים בזה. טו. עונש עניות במקום צרעת. טז. אם לאחר החורבן נהגו דיני צרעת.

משחרב ביהמ"ק אין לנו טומאת
מצורע

א. כתב רבינו הרמב"ם בפ"א מהלכות טומאת צרעת (ה"ו) טהרת מצורע זו נוהגת בארץ ובחוצה לארץ בפני הבית ושלא בפני הבית.

ומקור הדברים הוא בתוספתא (פ"ח ה"ג) דאיתא התם ומטהרין בפני הבית ושלא בפני הבית ומטהרין בגבולין, וכן הוא בתו"כ בריש פרשת מצורע דמדכתיב (י"ד ב') זאת תהיה תורת המצורע ילפינן דנוהג בזמן הזה, דתהיה הוא לשון עתיד וכמש"כ שם המלבי"ם.

ופשוט לפי"ז דה"ה דטומאת נגעים ג"כ נוהגת מדינא בזה"ז דאין שום נפק"מ בין טומאתו לטהרתו, וכ"ה להדיא

בפירוש הראב"ד שם בתו"כ, וכן מוכח ג"כ מדברי התוס' בברכות (ה' ע"ב בד"ה הא), והא דנקט התוספתא דוקא מטהרין משום דלענין הטהרה יש חידוש דהו"א דכיון דלא יוכל להשלים את טהרתו בהבאת הקרבנות שלא בפני הבית [וכבר נזכרה סברא זו בפיה"מ להרמב"ם בשילהי מסכת נגעים, והובא בשעה"צ בפ"א (בס"ק תמ"ז)], ולזה קמ"ל דמ"מ נוהגת הטהרה בזמן הזה שמטהר את עצמו בתגלחת וצפרים ומונה ימי ספירו וחוזר ומגלח וטובל ונטהר מלהיות אב הטומאה ונשאר רק מחוסר כפורים.

וכבר האריכו האחרונים לתמוה בזה מדוע לא ראינו ולא שמענו מימינו בדורות האחרונים שטמאו וטהרו מצורעים, והרי דעת כמה ראשונים דיש מצוה על המצורע

ולמעשה מצינו בזה הרבה טעמים למה לא נהגו בזמנינו דין טומאת מצורע וכדיתבאר.

טעם א' מפני שאין לנו בקי בהן ובשמותיהן

ב. והנה ראשון המדברים בענין זה הוא רבינו הראב"ה (בסו"ט תח"מ) שכתב בזה"ל הלכות מצורע לא הוזקקתי לפרש דכיון דכהן לא חזי ליה ולא בקיאינן למיחזי, ולא נהיגי ביה בזמן הזה כל דיני מצורע, אבל מרחיקין מהם מפני הסכנה^א (עכ"ל).

ומבואר בדבריו דהטעם דלא חזי ליה הכהן לטמאותו הוא משום שאין לנו מי שבקי בהם בהם ובשמותיהן וכל מי שאינו בקי בהם ובשמותיהם אינו רואה את הנגעים וכדאיתא בערכין (ג' ע"א) ובשבועות (ו' ע"א), וכתבו הרמב"ם בפ"ט ה"ב [ושם נתבארו כל הפרטים בזה], וכ"ז שאין הכהן רואהו לא נטמא המצורע דהרי קיי"ל דטומאת וטהרת נגעים תלויים במאמר הכהן, וכמבואר ברמב"ם שם בה"ג.

ועיין במה"ד שם (בס"ק כ"ו) שהבאנו שם מחלוקת אחרונים האם בעינן שיהא הכהן בקי גם בכל הלכות הנגעים או סגי במה שהוא בקי במראות הנגעים ובשמותיהם.

ונראה שלזה נתכוין בעל המדרש לקח טוב ה"ה רבינו טוביה ב"ר אליעזר ז"ל [שהיה בזמן הראשונים], שכתב שם לפרש

לבוא אל הכהן וכמש"כ במה"ד בפ"ט הי"א (בס"ק קל"ז), ויש שסוברים שב"ד כופין אותו ע"ז כמבואר שם, ודעת הרמב"ן בפירושו עה"ת (בפרשת כי תצא כ"ד ח') דהנמנע מלהראות נגעו לכהן עובר בל"ת דהשמר בנגע הצרעת, וגם על הכהן יש מצוה להורות את דינו וכמבואר בשעה"צ שם (בס"ק שצ"ד), וכשהכהן רואהו יש עליו חוב לפסוק את דינו ואסור לו לשתוק וכדאיתא במו"ק (ו' ע"א וע"ב), ונתבאר בארוכה במה"ד בפ"ט ה"ח (בס"ק ק"ה) כל שיטות הראשונים בזה עיי"ש.

ועיין בהקדמת מראה כהן על מסכת נגעים לבעל התפא"י (באות ל"ח) שכתב שם שבילדותו הציע שאלה זו להגאון רעק"א זצוק"ל וענה לו שגם הוא תמה בזה ואין לו בזה תירוץ המתקבל על הדעת.

ובאמת דהדברים מפורשים כבר במדרש לקח טוב הנקרא פסיקתא זוטרתי בפרשת שמות (ו' ו') ובריש פרשת תזריע, דאיתא התם א"ר יוחנן מיום שחרב בית המקדש אין טהרה ממת ואין טומאה ממצורע, אלא דאכתי טעמא בעי.

והנה בשו"ע או"ח (בסל"ח סי"ג) נזכר דין מצורע שאסור להניח תפילין ומשמע דזה נוהג בזמנינו ויש לדחות דנקט כן אגב מנודה שזכור שם [ובשו"ע הרב שם השמיט באמת דין זה], ובשו"ע יו"ד (בסימן רס"ו ס"א) נזכר דין מילה בצרעת, ולקמן בסימן ב' יתבאר בעזהשי"ת האם בזה"ז נוהג איסור קציצת בהרת.

א. כוונתו בזה מפני שהנרעם הוא מחלה המדבקת, ועיין בשער הציון בפט"ו ה"י (בס"ק שצ"ו) שהבאנו כן מדברי המדרש רבה בפרשת מנורע (פרשה ט"ו אות כ'), ועיין גם בדברי רש"י במלכים ב' (ה' ו') דהא דכתיב המס גבי נרעם נעמן ואספתו מנרעמו, ח"ל: אסיפה במנורע הוא לשון רפואתו כי בהתרפאותו הוא נאסף אל מוך צנ"א, ונחליו הכל גדילין הימנו, ומבואר ג"כ שהוא מדבק, וכ"ה בפירושו של בעל הטורים עה"ת בפרשת צהעלותן, ועיין גם במשך חכמה בפרשת חזריע שביאר עפ"י מדוע הנריכה המורה דוקא כהן לראיית נגעים שהם מושגחים יותר בפרטות משאר ישראל.

את דברי רבי יוחנן הנ"ל וז"ל: פירוש אין טהרה ממת אבל טומאה איכא לפי שאין לנו אפר הפרה להזות, אבל טומאה ממצורע ליכא כלל שאין בהם מורה (עכ"ל), והיינו שאין לנו מי שראוי להורות בהם.

וכדברי הראב"ה כתב ג"כ בהלכות א"י לאחד מהראשונים ומיוחס לרבינו יעקב בעל הטורים (בדיני קדושת הארץ ס"ג), וז"ל: ובזמן הזה מצורע א"צ שילוח מירושלים זולתי ממחנה שכינה ולויה, וע"ז אין לנו עכשיו כהן שיהיה בקי במצורעים ובשמותיהם ואין לנו להבדילם ולא ליזקק להם אלא כדין שאר חולים, ויש לנו לבקש עליהם רחמים (עכ"ל), וגם מדבריו מבואר דהטעם בזה הוא משום דאין לנו כהן הבקי בהם ובשמותיהם.

ופעם זה כתב ג"כ בספר בספר המצות למהר"ם חאגיז דבזמנינו אין לנו כהן הבקי.

ועיין גם בלשון החינוך בסוף מצוה קס"ט שכתב דמצוה זו של ענין טומאת מצורע נוהגת בכל זמן שיהיו לנו כהנים בקיאים רואים אותם.

ודע דהא דנקטו הראשונים הנ"ל בלשונם דהחסרון הוא משום דאין לנו כהן הבקי בהן ובשמותיהן, הוא לאו דוקא דבאמת סגי גם בישראל הבקי שהוא יאמר לכהן מה להורות, וכדתנן במסכת נגעים (פ"ג מ"א) הכל כשרים לראות את הנגעים, אלא שהטומאה והטהרה בידי כהן, אומרים לו אמור טמא והוא אומר טמא, אמור טהור והוא אומר טהור, ואמרינן בערכין (ג' ע"א) דהכל בא לרבות כהן שאינו בקי בהן ובשמותיהן שהחכם אומר לו מה להורות [ואולם דעת כמה ראשונים דגם בכה"ג בעינן עכ"פ שיהא הכהן בגדר מסברי ליה וסבר, וכמו שנתבאר במה"ד בפ"א ה"ג (בס"ק ל"א) ובפ"ט ה"ב (בס"ק כ"א), ומיהו מסתבר דזה איכא גם בזמנינו], וכוונתם דאין לנו כלל מי שבקי ובשמותיהן.

מדוע אין לנו כהן בקי

ג. והנה מש"כ הראשונים הנ"ל דבזמנינו אין לנו מי שבקי במראות נראה דכוונתם הוא דאעפ"י שבמשנה נתבאר כל מראות הנגעים דתנן בריש מסכת נגעים דבהרת עזה כשלג שניה לה כסיד ההיכל, שאת

ב. והנה ממש"כ צמ"ד דאין נזקקים להם אלא כשאר חולים משמע קצת דס"ל דמותה לרפואה אח נגעו וע"כ דס"ל דגם הלאו של השמר ננגע הנרעם שהוא אזהרה לקולץ בהרתו ג"כ אינו נוהג בזמן הזה כיון שאין כהן שיכול לעמלו, ולהלן בסימן ג' יתבאר ענין זה באריכות.

ומש"כ עוד דיש לנו לבקש עליהם רחמים נראה דכוונתו להא דלישא צמ"ק (ה' ה') ועמא עמא יקרא מודיע נערו לרצים ורצים מנזקים עליו רחמים, ומצינו ג"כ צמורה צפרשא צהעלותן שמה רצו החפלה על מרים שמתרפא מלרעה, שביקש אל-נא רפא נא לה, וס"ל דענין זה דלרץ לבקש עליו רחמים הוא גם קודם שטמא הכהן, והרמב"ם השמיט לגמרי פרט זה של רצים מנזקים עליו רחמים ועמ"כ בזה בשעה"ל בפ"י ה"ח (בס"ק ר"ח).

ג. והנה במסכת נגעים (פ"א מ"ד) שנינו דעקביא בן מהללאל אומר מראות נגעים שצעים ושנים, ויש לעיין האם הכהן צריך להיות בקי בכל הע"צ מראות, והנה לפי מה שפירשו שם הראשונים דעקביא כלל כל מראות נגעים של עוד הצער ושפוט"ת וקו"ג ונגדים ונחיס [ואין כוננו לחדש דליכא עוד דרגות של לובן מלבד הד' דרגות שזכרו במשנה], ואי דלי צריך הכהן להיות בקי בכלן וכמפורש ברמב"ם בפ"ט ה"ב, אכן הספק בזה הוא לפמש"כ המוס' בשבועות (ה' ע"ב מ"ה שנים) והר"ש (בפ"א מ"ה) בתחילת דבריהם לפרש דהכונה בזה למראות לובן שבין הד' מראות, וכגון בין צמר לבן לשלג, וס"ל לעקביא שהן מחלקים לע"צ מראות, ולכאורה משמע דס"ל דלרץ שיטא הכהן בקי בהן דל"ס מה נפק"מ בזה שהן ע"כ כיון לענין צרף הם מחלקין רק לד' [ועיין בזה"ל בפ"ט ה"ב בפ"ק י"א], ולפי"ז דלי אין לנו כהן בקי כיון

וכ"ה ברא"ש בנדה (פ"י ס"ו) וכ"ה בטוש"ע יו"ד (בסימן קפ"ח ס"א).

איברא דהתם מצינו כן לחומרא, וכאן יוצא מזה קולא דמשו"ה אין הכהן מטמאו.

והלום ראיתי בספר חנוכת שלמה מהר"ח ברמן שליט"א (בקונטרס עדי הוזהב בסו"ס הספר) שכתב בזה טעם אחר מדוע בזמנינו אין לנו בקי במראות דהרי סיד ההיכל הוא אחד מהד' מראות של נגעים, וכיון שחרב המקדש תו אין אנו יכולים לדעת מה הוא מראה זה.

ואולם כ"ז הוא רק נאמר דסיד ההיכל היה משונה משאר סיד, איברא דלכאורה מוכרחים לומר כן דאל"ה למה נקט התנא סיד ההיכל ולא נקט סתם סיד, אכן בתפא"י (בפ"א ביכין בסקכ"ה) ביאר דמשו"ה נקט התנא סיד ההיכל שהיו מלבנים אותו בכל שנה וכדתנן במדות (פ"ג מ"ד), [ולדבריו יוצא דסיד ההיכל הוא כשאר סיד וכונת התנא לומר רק דמיירי בסיד ההיכל חדש של שנה זו שהוא לבן יותר מסיד שנתיישן, וכע"ז אמרינן בשבועות (ו' ע"ב) דצמר לבן היינו כצמר נקי בן יומן], ולפי"ז שייך לעמוד על מראה הסיד אעפ"י שאין לנו את ההיכל.

ומיהו עדיין י"ל דבזמנינו אין אנו בקיאים הא"ך היו עושי את הסיד בזמן חז"ל, ועיין בדברי ר"ח בשבת (פ' ע"ב) על הא

כצמר לבן שניה לה כקרום ביצה [ומיהו מראה פתוך שהוא מראה המעורב מלובן ואודם לא נתפרש להדיא, ועיין בבה"ל בפ"א ה"ד (בסקי"ב) שהארכנו בזה], מ"מ אין אנו בקיאים לעמוד על מראה הנגע ולדעת לאיזה מראה הוא דומה, ובעינן שהכהן ידע על כל נגע איזה מראה הוא, וכמש"כ הרמב"ם בפ"א ה"ג וז"ל: לא יראה את הנגע עד שיבין ויכיר ויאמר זו היא הבהרת וזו היא ספחתה, זו היא השאת וזו היא ספחתה.

ועוד דהרי קיי"ל דצריך לדון את מראה הנגע הא"ך הוא נראה לפי עור הבשר של אדם בינוני שאינו לא לבן ביותר ולא שחור ביותר, וכמבואר ברמב"ם בפ"א ה"ט דבהרת עזה נראית במי שהוא לבן כהה, ובהרת כהה נראית באדם שחור עזה, ולפיכך משערים הכל בכינוני, וזה ודאי צריך בקיאות גדולה [ובמשנת הדעת שם (בס"ק פ"ב) נתבארו כל התחבולות שאפשר לעשות בזה כדי לידע הא"ך הוא נראה בעור הבשר של בינוני].

ויסוד הדברים דבזמנינו אין אנו בקיאים במראות קי"ל ג"כ לענין דם נדה, וכמש"כ הרי"ף במסכת שבועות (ג' ע"ב) וז"ל: הדין הוא דינא דאורייתא דהו עבדן בנות ישראל כ"ז דהו רבנן בקיאי בחזותא דדמא, וכיון דאימעוט רבנן דהו בקיאי בהכי וחלשא דעתייהו ולא הו יכלי לאפרושי בין דם טמא לדם טהור וכו',

שלא נמפרשו לנו הפ"צ דרגים של לובן, ואף דהמוס' והר"ש חזרו מזה וס"ל דאין דרך הנגע לבוא רק כד' מראות מ"מ איכא בזה נפק"מ לפי מה שצידדנו בשעה"ל בפ"א ה"ב (בסק"מ מ"ב) דדעת הגר"א צאליהו רנה (נפ"ו מ"ב) כהס"ד של המוס' והר"ש פיי"ש, ומ"מ אף לפי"ז אין לנו הכרח דקיי"ל כעקביא דמדברי ר"ע דמוספחא דנגעים (פ"א ה"א) והוצא בשבועות (ו' ע"ב) משמע דסגי בכך דרגות של לובן.

ד. והנה המוס' בשבועות (ה' ע"ב מ"ה שניס) כתבו דאיכא כמה מראות של סיד שהן לבנים זה מזה וכולן נכלל סיד, וכ"כ הר"ש (בפ"א מ"א), ומשמע דגם סחם סיד הוא נכלל סיד, ויש לדחות דכוננם דנסיד ההיכל גופיה איכא כמה דרגות.

יודעים מהו התולעת שבתורה [ועיין בהערה ה' מש"כ להעיר בדבריו].

והנה ענין שני התולעת נתפרש בדברי הרמב"ם^ה בהלכות פרה אדומה (פ"ג ה"ב) וז"ל: והתולעת היא הגרגרים האדומים ביותר הדומים לגרעיני החרובים, והן כמו האוג, ותולעת כמו יתוש יש בכל גרגר מהן (עכ"ל).^י

ועיין גם בר"ש בכלים (פכ"ו מ"ג) שכתב בזה"ל אוג הוא פרי אדום, כדחנן בפ"ק דמעשרות (מ"ב) האוג והתותים משיאדימו, אילן העולה מאיליו ביער הוא, ופריו דומה לשני תולעת והוא כמין זרע קנבוס (עכ"ל).

וכ"ז מבואר ג"כ בדברי רש"י בישעיה (א' י"ח) על הא דכתיב התם אם יאדימו כתולע וז"ל: צבע שצובעים בו אדום, גרעינים הם ויש תולעים בכל אחד ואחד (עכ"ל).^י

א"ח 3224047

דאיתא התם בכיצת הגיר דמבואר שם בדבריו דאת הסיד עושין משריפת אבני גיר [ועיין גם בשו"ת התעוררות חשובה (ח"א סימן קס"ד) שכתב דהסיד העשוי בזמן חז"ל היה מוצק וגושי, ולא כסיד הנוזלי שבזמנינו שהוא רק חזותא בעלמא על הכותל].

אין אנו בקיאים בתולעת שני ובמראה אדמדם

ד. והנה באור שמח (בהלכות טו"צ פי"א ה"ו) כתב לחדש דהא דאין אנו נוהגין לטהר את המצורע בזמנינו הוא משום דיתכן שנשתכח מאתנו התולעת השני ומראהו כמו שנשתכח מראה התכלת והחלזון, והרי לטהרת המצורע בעינן שני תולעת וזה מעכב את טהרתו וכמבואר ברמב"ם (בפי"א ה"א), וכן לטהרת בית המנוגע ג"כ צריך ש"ת וכמבואר ברמב"ם (בפט"ו ה"ח).

ועיין בתפא"י במסכת נגעים (פי"ד בבוטו סק"ג) דנקט ג"כ דבזמנינו אין אנו

ח. והנה מפשטות דברי הרמב"ם היה נראה כי הנבע צא מן התולעת ממש, ואולם יעויין ברבינו נח"פ פרומה ח"ל: ולא מצינו משי ננדנמ המשכן לפי שהוא יולא מגוף השרץ שהוא התולעת ולא הוכשר למלאכת שמים אלא דצר טהור וכענין שאמרו במחש [עיין שבת כ"ח ע"ב], ולצע התולעת השני אינו מגוף התולעת אלא מתוך גרגרים שהתולעת נמוס (עכ"ל), ואולי גם הרמב"ם נמכוין לזה ומשו"ה כתב כי התולעת היא הגרגרים האדומים דבאמת משם צא האדום רק נקרא צבס תולעת כיון שיש צאחוס גרגרים תולעים, ואולם בהלכות כלי המקדש (פ"ה ה"ג) כתב בזה"ל ותולעת שני הוא הלמר הנכבוע בתולעת, ומשמע שהוא נכבוע בגוף התולעת וי"ל, ועיין בשו"ת נח"פ מהדו"ם (א"ח ס"ג) במשנה מן המחבר מש"כ בזה ואכמ"ל.

ו. ומש"כ המפא"י צפי"ד דנגעים נבועו סק"ג דאין חילוק במה שנובעין אותו וצ"ג כשר בין נפואה ובין נלצא וכן בשאר מיני אדום, תמוה מאד ואישתמיטתה סו"ד הרמב"ם הנ"ל בהלכות פרה ע"ש.

והנה נחפא"י שם כתב דמדברי הרמב"ם נראה דכ"ל דלא הו' ממש תולעת והיינו משום דסיים בזה"ל ויש בכל גרגר כמו יתוש ולהכי נקרא תולעת, ומשמע דנקרא רק צבס תולעת, ולפינו ברמב"ם ליחא כלל ג' תבוס אלו שהם ולהכי נקרא תולעת, ולפי"ז שפיר י"ל דגם כונח הרמב"ם לתולעת ממש, ולפי"ז אפשר עוד דכונח הרמב"ם נאמת לביני תולעת שהזכיר שם המפא"י, וא"כ יולא מזה דכונח המפא"י עדיין ידעו בדיוק מהו הש"ת.

ז. ואולם הרד"ק כתב בר"פ פרומה ח"ל: ותולעת שני הוא עין אדום, ונקרא נלשון תולעת מפני רוב התולעת צבס, או יהיה פירוש תולע עין, ונאומרו תולעת שני כאומרו עין אדום, ונאומרו שני התולעת כאומרו אדום העין כלומר העין היפה (עכ"ל), ועיין בספר שערי אהרן שביאר כוונתו בפירושו השני דכ"ל דתולעת היינו נצע [דעין שהזכיר היינו נצע], ושני הוא אדום מסויים, ופירוש הכתוב הוא נצע אדום, והוסיף שם דכ"ה ג"כ דעת הת"א שתרגס ונצע זהורי, ונצע הוא מרגוס של תולעת.

ועיין בירושלמי במסכת כלאים (פ"ט ה"א) דמבואר שם דיש בו רוח חיים, ומוכח מזה דהכונה לתועלת ממש.

וצ"ל דכונת האו"ש שאין אנו בקיאים מה הם אותם הגרגרים האדומים, ומצינו כן גם לענין שבעת הסממנים שמעבירים ע"ג הכתם המבוארים במסכת נדה (ס"א ע"ב), וכמבואר בשו"ע ביו"ד (בסימן ק"צ סל"א) שאין אנו בקיאים במקצת משמותיהם.^ח

ולכאורה טעם זה ניתא רק למה שאין אנו מטהרים את המצורע, אך אכתי צ"ע מדוע אין אנו מטמאין אותו דאטו מפני שלא נוכל לטהרו אין לנו לטמאותו [ועיין לקמן באות ז'].

ואולם באמת לפי דברי האו"ש יש לנו טעם גדול להא דאין אנו בקיאים במראות הנגעים^{טו} בזמן הזה, דהרי קי"ל דהכהן צריך להיות בקי גם בנגעי בגדים ובנגעי בתים וכמש"כ הרמב"ם (בפ"ט ה"ב), ומראות הנגעים של בגדים ובתים נתבאר בתורה בפרשת תזריע ובפרשת מצורע שהם ירקק ואדמדם.

וכתב הרמב"ם (בפי"ב ה"א) דאדמדם הוא האדום שבאדומים שהוא אדום הרבה כזהורית יפה, ומקור הדברים הוא בתוספתא דנגעים (פ"א ה"ג).

ומבואר מזה דמראה אדמדם הוא כמראה הלשון של זהורית שהיו קושרין בראש שעיר המשתלח וכדאיתא ביומא (כ"א ע"ב), [ואולם בעזרת כהנים על התו"כ

פירש לזהורית הנזכר כאן באו"א והובא בבה"ל בפי"ב ה"א (בסק"ד)].

ועראה דמראה הזהורית הוא המראה של שני תולעת, וראיה לדבר דבכל מקום שנכתב בתורה [וכן בג"ך] שני תולעת תרגם אונקלוס וצבע זהורי, וכ"כ רש"י בפירושו עה"ת בכמה מקומות.

וכן יש להוכיח מהא דאיתא ביומא (מ"ב ע"ב) ג' לשונות הן של שעיר המשתלח ושל פרה ושל מצורע, ומבואר דכולן שוין וע"כ דש"ת וזהורית היינו הך, דהרי בפרה אדומה ובמצורע מבואר בתורה דמביאים שני תולעת, ולענין שעיר המשתלח מבואר במשנה שם ביומא שהיו מביאין לשון של זהורית.

ועיין גם במסכת שקלים בפ"ד מ"ב דשנינו שם פרה ושעיר המשתלח ולשון של זהורית באין מתרומת הלשכה, ודעת הרבה מפרשים שם ה"ה הרא"ש והרע"ב ורבינו משולם והרשב"ש דהא דתנן לשון של זהורית הכונה לשני תולעת של פרה אדומה, ומוכח לפי"ז דגם שני תולעת נקרא בשם זהורית [ומיהו עדיין י"ל דהשם זהורית הוא שם מושאל לכל אודם חזק אבל שני תולעת הוא סוג פרטי של אדום מסויים, ולפי"ז י"ל דהיכא דבעינן זהורית א"צ דוקא מראה אדום של שני תולעת, ודוק].

ועיין גם בלשון הרמב"ם בהלכות טומאת צרעת (פי"א ה"א) שכתב שם בזה"ל ונוטל עץ ארז וכו' ושני תולעת משקלו

ת. ודע דהשנפה סממנים שייכים גם לענין נגעים דהרי קי"ל דכשמנסים לח הנגד לאחר שנטהר מנגעו נריך לכנסו בו הסממנים, וכדלפיא כוננים (נ"ה ע"א), וכ"ה ברמב"ם (נפ"ז ה"ה) [ושיעת רש"י בפירושו עה"ת נמנאל צמה"ד שם], ולפי"ז יולא דכו"ז אין אפשרות לטהר בנגדים המנוגעים, דהכיכוס מעכב לח טהרם, והרי אין לנו נקיים נהן.

שקל וכו' וכורך האזוב עם הארז בלשון של זהורית וכו' הרי שהתחיל בש"ת וסיים בלשון של זהורית [ואין לומר דמש"כ בסיפא לשון של זהורית כונתו דמלבד הג' מינים היה מביא לשון של זהורית לכריכה דהרי במשנה (פ"ד מ"א) מבואר להדיא דהכריכה היא בש"ת עיי"ש].

וכ"ה בלשון הרמב"ם בפיה"מ שם וז"ל: ושיור הלשון ר"ל קצות לשון של זהורית, והוא שני תולעת, והוא צמר צבוע בכרמיו, והוא אומרו שני תולעת (עכ"ל).

ובפיה"מ במסכת יומא (פ"ד מ"ב) כתב וז"ל: לשון של זהורית הוא לשון של צמר צבועה אדום, תרגום ותולעת שני ^{הוא} וצבע זהורי (עכ"ל).

ומכ"ז משמע דצבע הזהורית הוא ממש כצבע השני תולעת [ואין כונתי לומר דאת הלשון של זהורית של שעיר המשתלח היו צריכים לצבוע דוקא ע"י התולעת, דאין זה מוכרח, רק כונתי שהיו צובעין אותו בצבע אדום חזק מאוד והיה דומה במראהו לצבע של התולעת שהוא ג"כ אדום חזק, ומפני שצבען שוה לכן קראו לשני תולעת זהורית כיון דזהורית הוא שם של אודם חזק].

וביון שאין אנו בקיאים מהו התולעת ממילא אין אנו יכולים לדעת מהו המראה האדמדם בדיוק דהרי מראה אדמדם הוא כזהורית יפה, וממילא אין לנו

כלל מי שבקי' בהן ובשמותיהן, דהרי בעינן שיהיה בקי גם בנגעי בגדים ובתים וכנ"ל.

והנה כשהצעת את הדברים הנ"ל - דזהורית ושני תולעת היינו הך - להגר"ח קנייבסקי שליט"א ראיתי כי רוח אחרת עמו, והיה לי עמו בזה מו"מ ארוך, ולאחר כמה וכמה מכתבים שהשיבני בזה הבנתי בזה את דעתו הרמתה, ותמצית הדברים הוא דס"ל כי לשון של זהורית אינו שני תולעת ושני תולעת אינו לשון של זהורית, דלשון של זהורית הוא צמר הצבוע באודם חזק מאד, וכדמוכח מדברי התוספתא הנ"ל דאיתא התם דאדמדם שבתורה הוא אדום שבאדומים שהוא אדום הרבה כזהורית, וע"כ דזהורית הוא אדום ביותר, ואילו שני תולעת ג"כ דומה במקצת למראה הזהורית אבל איננו אדום כ"כ, ולפי"ז ע"כ דלשון של זהורית אינו צמר הצבוע בתולעת רק הוא צבוע במין אודם אחר.

ומקור דבריו הוא מדברי הפסיקתא רבתי דר"כ (בסוף פיסקא כ') דאיתא התם בזה"ל כשעלה משה למרום פתח הקב"ה שבעה רקיעים, והראהו ביהמ"ק של מעלה, והראהו ארבע צבעונין שיעשה מהן משכן, ראה אנשים לובשים לבוש אדום, אמר לו מה אתה רואה, אמר לו אנשים לובשים לבוש אדום, אמר לו היא הארגמן, חזר לאחוריו וראה גדוד שהם לובשים לבושים לא אדום ולא ירוק אמר לו זו היא תולעת

פ. ולכאורה יש להציא קצת ראיה לזה ממש"כ הרמב"ם נהלכות כלי המקדש פ"ח ח"ל: הארגמן הוא הצמר הצבוע אדום, ותולעת השני הוא הצמר הצבוע בתולעת, ועיין במל"מ שם שניאר בדעת הרמב"ם דס"ל לענין ארגמן דאין נפק"מ כמה לובעין אותו רק העיקר הוא שיהא צבוע אדום, ורק לענין ש"מ יש קפידא שיצבענו בתולעת, ואם איתא דתולעת הוא אדום א"כ יולא דש"מ כשר גם לארגמן, וזה לא מסתבר דודאי כונת המורה שיהיו כמה מינים צננדי כהונה, ודוחק לומר דכל מיני אדום כשרים בזה מלבד הנצבע בתולעת, אבל אם נאמר דש"מ אינו ממשא אדום א"ש, אכן דעת רש"י בפירושו עה"מ הוא דארגמן הכונה למין צבוע ששמו ארגמן והונא במל"מ שם, ולפי"ז י"ל דשניהם אדומים.

שני, ומבואר דשני תולעת אינו לא אדום ולא ירוק, והכונה בזה שאינו אדום ממש רק הוא קרוב לאדום [וכן לענין ירוק], ועיין בדבריו בספרו קרית מלך על הרמב"ם בהלכות כלי המקדש (פ"ח הי"ג) ששם הביא כבר את דברי הפסקתא הג"ל.

וס"ל עוד דגם התרגום שתרגם על שני תולעת זהורי, אין זה סותר לדברי הפסיקתא הג"ל ואין בזה מחלוקת, דגם התרגום מודה דהש"ת אינו אדום ממש, ומ"מ קודא לזה בשם זהורי אע"פ ששם זה מורה על אדום, כיון דהש"ת הוא ג"כ קרוב לאדום [ואולי הוא קרוב יותר לאדום מלירוק ומשו"ה נקרא על שם אדמומיתו].

וכן הא דמשוינן להו ביומא ללשון של זהורית לשני תולעת דאמרינן התם ג' לשונות הם וכנ"ל, זהו ג"כ משום דכולם אדומים אעפ"י שיש חילוק ביניהם.

ומה"ט נקרא ג"כ ש"ת לפעמים בשם לשון של זהורית, וכנ"ל מדברי המשנה בשקלים, כיון שהוא קרוב לזה.

ולו"ד היה מקום לומר דיש בזה באמת פלוגתא דהתרגום שתרגם על שני תולעת שהוא צבע זהורי ס"ל באמת דהיה אדום חזק כמראה הזהורית, ופליג על הפסיקתא דס"ל דס"ל שאינו ממש אדום.

ושוב ראיתי דכן מוכח ג"כ מדברי התפא"י במסכת יומא (פ"ד מ"ב) על הא דתנן

התם קשר לשון של זהורית שכתב ע"ז (ביכין אות י') דהכונה לקארמאזין, והרי הקארמאזין הוא השני תולעת וכמבואר בדברי הרמב"ם הנ"ל בפיה"מ [וכ"ה באבן עזרא בר"פ תרומה וברד"ק בישעיה (א' י"ח)], וע"כ דס"ל דשני תולעת וזהורית הם היינו הך.

וכעת מצאתי בתו"כ בפרשת מצורע (פרשתא א' הי"ד) דאיתא התם ושני יכול פיקס תלמוד לומר תולעת, אי תולעת יכול אחד מן הצבעים תלמוד לומר ושני הא כיצד זו זהורית טובה, ופירש שם הר"ש משנן וז"ל: ושני יכול פיקס לשון כיחול ופיקוס והוא צבע אדום שהנשים צובעות בו וכו', ת"ל תולעת צבע הבא מתולעת, אי תולעת יכול אחד מן הצבעים שבתולעת כגון תכלת הצבוע בדם חלזון [והיינו דס"ל דהחלזון הוא מין תולעת], ת"ל ושני המשונה בשאר צבעים שאין אחר כיוצא בו, וזו היא זהורית טובה שצובעים בכרמז, וכדבריו ממש כתב שם הראב"ד [ובר"ש משנן כתב בסו"ד דבספרים שלנו אינו כתוב והגירסא היא בספרי צלוניל].

וחזינן להדיא דהתו"כ בא לבאר ולפרש לנו מהו התולעת השני שבתורה, וע"ז אמר דהכונה לזהורית טובה, ואם איתא דזהורית הוא מין אחר רק כיון שהוא אדום ורומה למראה השני תולעת לכן קורין לשני תולעת בכינוי לשון של זהורית, ודאי לא היתה הברייתא מפרשת לנו דש"ת

י. יש להוסיף בזה עוד נפמש"כ לעיל בהערה ז' דדעת המרגים דתולעת הכונה לנצב ואין הכונה לתולעת ממש, ומשו"ה מירגס ונצב זהורי, דשני הוא זהורי ותולעת הכונה לנצב, דלפי"ז י"ל דליכא פלוגתא במציאות האם התולעת הוא אדום חזק, דלכ"ע מה שנצב בתולעת אינו אדום חזק כ"כ רק קרוב לאדום, רק נחלקו מהו הש"ת שצמורה דהפסיקתא ס"ל דהוא תולעת ממש [וכדעת הירושלמי בכלאים שהוכח לעיל] ומשו"ה כתב דאינו לא אדום ולא ירוק, והתרגום ס"ל דהכונה לטוב אדום מקוים, וס"ל דשני הכונה לאדום שנאדומים כנצב הזהורית [ולא נמפרש אס יש קפידא ע"י מה לנצב, והיינו שהיה סוג נצב הנקרא זהורי, או שאין בזה נפק"מ].

היינו זהורית טובה [והלשון זהורית טובה נראה שהוא כעין זהורית יפה שנזכר בתוספתא הנ"ל בנגעים בפ"א ה"ג לענין אדמדם], וכפרט שהתו"כ כאן לא בא לבאר לנו כלל מהו המראה של התולעת שני כ"א האיך צובעין אותו אם ע"י פיקס או ע"י חלזון וע"ז אמר שצובעין אותו במין תולעת שקורין לצבעה זהורית טובה, והבוחר יבחר. [ועוד חזון למועד לבאר ענין זה בהרחבה בעזהשי"ת].

והנה בעיקר דברי הפסיקתא רבתי הנ"ל יש להעיר מפסוק מפורש דכתיב בישעיה (א' י"ח) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, אם יאדימו כתולע כצהר יהיו, ומשמע להדיא דשני תולעת - דזהו השנים והתולע שנזכרו בכתוב - הוא אדום, והרי בדברי הפסיקתא הנ"ל מפורש דאינו אדום.

והגר"ח קניבסקי שליט"א כתב לי ליישב ע"ז דגם קרוב לאדום נקרא אדום, ועדיין צריך ביאור דסו"ס למה הזכיר הכתוב מין שאינו אדום כ"כ, כיון דכונת הכתוב להמשיל את העוונות למראה אדום, וטפי הו"ל להזכיר מין אחר שהוא אדום ממש וכגון זהורית שהוא אדום ביותר, או ארגמן או מין אחר וצ"ע. יא

עוד יש להעיר מהא דתנן ביומא בסו"פ שני שעירי (ס"ח ע"ב) רבי ישמעאל אומר והלא סימן אחר היה להם לשון של זהורית היה קשור על פתחו של היכל, וכשהגיע שעיר למדבר היה מלבין שנאמר אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, ומשמע מכ"ז

דענין הלשון של זהורית היה זכר להך קרא, ואם איתא דזהורית ותולעת הם שני דברים נפרדים א"כ למה לא נטלו לשון שצבוע בשני תולעת דהוי ממש כדמיון הנזכר בפסוק, ואף אם נאמר דבמראה הם דומים זה לזה, סו"ס מדוע לא הביאו אותו הדבר ממש, ודוחק לומר דהיה ענין מיוחד בהבאת זהורית וכונת המשנה רק שמה שהלבין היה זכר להך קרא דכשלג ילבינו (ואולי הלכתא גמירי לה), וצ"ע. [ושוכ קבלתי מכתב מהגרח"ק שליט"א ותירן לי שם דמסרה היו נוטלין לשון של זהורית ולא לשון צבוע בשני תולעת משום דהוא כצוי יותר].

ואולי יש לפרש בכונת הפסיקתא הנ"ל דהא דאיתא התם דשני תולעת אינו לא אדום ולא ירוק דהכונה דאינו אדום בלחוד ולא ירוק בלחוד רק הוא צבע של שניהם יחדיו אבל באמת אדמומיתו חזקה מאד כזהורית יפה רק שמעורב בה ירוק, ודוחק.

ועיקר דברינו שכתבנו דבזה"ז אין אנו בקיאים במראה אדמדם שבתורה מיושבים ממנ"פ, דאף אם נאמר דאינו כשני תולעת שבתורה רק כצבע זהורית, הרי גם צבע זהורית לא נתפרש לנו מהו והאיך עושין אותו, והאיך נידע מהו מראהו.

ועוד דהרי במראה אדמדם שבתורה קיי"ל דאיכא ג"כ מראה שני, והיינו שאינו אדום כ"כ, ואינו בכלל אדמדם כ"א בכלל אדום, ויש אופנים שמטמאים ג"כ במראה זה, ורק במראה שלישי והיינו שהוא אדום

יא. והגר"ח קניבסקי שליט"א חירץ לי ע"ז דהא דהמשיל הכמוז את החטאים דזוקא לשני שאינו אדום כ"כ הוא משום דגם העוונות צעמם יש בהם קצת כף זכות וכמנא"ל בשבת דף ל"ב ע"א, והיינו דאיתא התם רבי אליעזר נטו של רבי יוסי הגלילי אומר אפילו חשע מאות ומשעים ומשעה בלחוד ואחד לזכות ואלו שנאמר מלך אחד מני אלף.

חלוש מאד מטהרים אותו לגמרי, וכל הפרטים בזה נתבארו במה"ד בפ"ב ה"א, ולא נתפרש לנו הגדר בזה מהו בכלל אדם ומהו בכלל אדם, ובודאי אינו לפי ראות עיני המורה, רק הוא דבר התלוי בקבלה.

ולפי' יוצא דאין אנו בקיאים ג"כ במראה ירקרק של נגעי בגדים ובתים דגם שם איכא מראה שני ומראה שלישי, ופשוט דהכהן צריך להיות בקי גם בהם דזהו ג"כ מכלל מראות הנגעים, וכ"ה בהדיא בפיה"מ להרמב"ם בפ"א מ"ד [והובא בבה"ל בפ"ט ה"ב בסקי"א עיי"ש].

ובעיקר מראה ירקרק שבתורה עיין במה"ד בפ"ב ה"א (בסק"ה) שהבאנו שם מדברי הרבה אחרונים שכתבו בפשיטות דהכונה למה שנקרא בלשונינו ירוק והיינו גרין בל"א, ואולם בבה"ל שם (בסק"א) הארכנו להוכיח דמדברי כמה ראשונים משמע דהכונה למראה צהוב והיינו גע' בל"א עיי"ש.

טעם שני דבעינן שיוורנו רבו

ה. ולענ"ד יראה לומר טעם חדש מדוע אין רואין את הנגעים בזמנינו משום דאף אם היה לנו בזמנינו כהן שבקי בהן ובשמותיהן לא סגי לן בכך, דהרי שנינו בתו"כ (בפרשת מצורע פ"ב פט"ז) על הא דכתיב (י"ד מ"ז) להורות ביום הטמא וביום הטהור, דחנניה בן חכינאי אומר ולמה בא להורות, מלמד שאינו רואה את הנגעים עד שיוורנו רבו.

ופירש שם הראב"ד וז"ל: וכן גרסינן בחגיגה ירושלמי פרק אין דורשין (פ"ב ה"א) אמר רב אין אדם רשאי לומר דבר בנגע הצרעת אלא א"כ ראה או שימש, כיצד הוא עושה בתחילה רבו פותח לו ראשי פסוקים, למדנו שאעפ"י שהוא תלמיד ותיק ויודע ומבין את הכל מדעתו אינו רשאי לעשות בהם מעשה אלא על ידי פתיחת רבו, ומפיק טעמיה הכא מדכתיב להורות עד שיוורנו רבו (עכ"ל), [ואולם בגירסת הירושלמי שלפנינו לא נזכר כלל דקאי לענין נגע צרעת, ועיין בהגהות עמודי ירושלים שם].

וכ"כ הרמב"ם בפ"ט ה"ב וז"ל: אבל אם היה הכהן רואה וסומך על עצמו אסור לו לראות נגע מכל נגעים עד שיוורנו רבו ויהיה בקי בכל הנגעים ובשמותיהן בנגעי אדם כולן ובנגעי בגדים ובנגעי בתים (עכ"ל). י.

ונראה פשוט דדין זה דבעינן שיוורנו רבו אין שום נפק"מ אם הכהן בעצמו מורה על הנגע, או שסומך על ישראל הבקי שאומר לו מה להורות, דגם בכה"ג בעינן שהישראל הבקי יהיה לו הוראה מרבו, דהרי בקרא דלהורות דמשם ילפינן דין זה לא נזכר כלל דמיירי בכהן.

ויש לעיין מהו הגדרת הענין דבעינן שיוורנו רבו, ועיין בדברי הרמב"ם בהלכות סנהדרין לענין סמיכה (פ"ד ה"ב) וז"ל: וכיצד היא הסמיכה לדורות לא שיסמכו

י. והנה בדברי הרמב"ם לא נזכר צמה צעין שיוורנו רבו, האם אם מראות הנגעים או אם הלכותיהן, ולכאורה נראה דאם המראות ודאי נרץ להורות לו, ולענין הלכותיהן יהיה זה פלי במחלוקת האחרונים שהוצא במה"ד בפ"ט ה"ב (נפ"ק כ"ו) אי צעין שהכהן יהיה בקי בהלכותיהן, ומדברי הראב"ד הנ"ל משמע דקאי לענין ההלכות, ועדיין יל"ע האם צעין שיוורנו רבו אם כל הלכות הנגעים [ויש לדייק כן מלשון הרמב"ם הנ"ל וי"ל], והגר"ם קניינסקי שליט"א כתב לי דסגי במלמדו אם עיקרי הדינים.

ידיהן על ראש הזקן, אלא שקורין לו רבי ואומרים לו הרי אתה סמוך, ויש לך רשות לדון אפילו דיני קנסות (עכ"ל).

והגר"ח קניבסקי שליט"א כתב לי דבענינינו א"צ סמיכה וצריך רק שיוורנו רבו וסגי במה שלמדו את דיני הנגעים (עכ"ד). והיינו דלענין נגעים אינו צריך רשות מרבו שיוכל להורות בנגעים, רק דבעינן שיהא לו רב שמלמדו את מראות הנגעים והלכותיהן. ומשא"כ אם למד מעצמו בלא שישמש את רבו אינו ראוי להורות.

והנה בהלכות סנהדרין (פ"ד ה"א) כתב הרמב"ם וז"ל: משה רבינו סמך יהושע ביד וכו', וכן השבעים זקנים משה רבינו סמכם ושרתה עליהם שכינה, ואותן הזקנים סמכו לאחרים ואחרים לאחרים, ונמצאו הסמוכין איש מפי איש עד בית דינו של יהושע ועד בית דינו של משה רבינו (עכ"ל).

ולבאורה פשוט דגם כאן בעינן שיהא איש מפי איש עד משה רבינו, דהרי אם רב זה לא קיבל הוראה מרבו א"כ האיך הוא יכול להורות לאחרים, והרי הוא אינו ראוי כלל להורות בנגעים, וע"כ דגם הוא קיבל הוראה מרבו, וכן לעולם.

ולפי"ז יש לנו טעם חדש למה אין לנו בזמנינו כהן הראוי להורות כיון שאין לנו מי שיש לו הוראה מרבו, ורבו מרבו עד משה רבינו ע"ה.

איברא דבטעם זה יש לעיין מה הדין לענין דייעבד ככהן הבקי בהם ובשמותיהן ולא הורה לו רבו עדיין, ועבר וטימא את המצורע האם נטמא עי"ז או שלא עשה ולא כלום.

ויסוד הספק בזה הוא האם הא דבעינן שיוורנו רבו הוא חלק מהדין דבעינן כהן שבקי בהם ובשמותיהן, וכ"ז שלא הורה לו רבו הוי כאינו בקי בהם ובשמותיהם, וא"כ אף בדיעבד לא עשה ולא כלום כי היכי דמי שאינו בקי שטימא שאינו כלום וכמש"כ במה"ד בפ"ט (בס"ק כ"ג).

או שהוא דין בפנ"ע דמלבד דבעינן שיהא בקי בעינן ג"כ שיוורנו רבו, ולפי"ז אין הכרח דגם תנאי זה מעכב בדיעבד, ומ"מ מסתבר אף לפי"ז דכיון דילפינן לה מקרא דלהורות ומשמע דהוא דרשא גמורה ולא אסמכתא בעלמא, א"כ אף בדיעבד לא עשה ולא כלום, וכמו שצידד המנ"ח במצוה קס"ט (סקי"ח) לענין שאר כל הפסולים לראות דגם בדיעבד אם ראו והורו אינו כלום, כיון דילפינן מקרא שהם פסולים, ורק בקדשים בעינן שישנה עליו הכתוב לעכב.

ואף אם נאמר דבדיעבד הוראתו הוראה מ"מ נראה דלכתחילה אין לו להורות כלל אף אם אין כהן אחר שראוי להורות, כיון דאסור לו להורות, ואף אם כבר ראה את המנוגע

י. והנה בהלכות סנהדרין (פ"ד ה"א) כתב הרמב"ם ח"ל: נראה לי הדברים שאם הסמינו כל החכמים שנאמר ישראל למנות דיינין ולסמוך אותן הרי אלו סמוכין ויש להן לדון דיני קנסות ויש להן לסמוך לאחרים (עכ"ל), ועיין ברש"י במסכת נ"ק (ל"ו ע"ב) מש"כ בזה, ומסתברא דבענינינו לא יועיל זה גס לדעת הרמב"ם כיון דלפינן מקרא דבעינן שיוורנו רבו, [ולמש"כ לעיל דבענינינו עיקר הקפידא שילמדו רבו את הדינים ולא שימן לו רשות או דלא שאין זה מועיל כלום], והגר"ח קניבסקי שליט"א כתב לי בזה עוד טעם למה אין זה מועיל כאן כיון דבעינן שרבו יראנו את מראות הנגעים, ולענין זה אין בזה שום תקנה נמה שיקמינו כל החכמים שנא"י.

נראה דצריך לשתוק אעפ"י שיעבור בזה על איסור דקיי"ל שאסור לכהן לשתוק לאחר שרואה את המצורע וכמבואר במו"ק (ז' ע"א וע"ב) [ופרטי הדינים בזה נתבארו במה"ד בפ"ט ה"ח בס"ק ק"ה].

ואף אם נאמר דכל-דין זה דבעינן שיורנו רבו הוא רק מדרבנן [וקרא אסמכתא בעלמא הוא] מ"מ נראה דצריך לשתוק אף אם כבר ראה את המנוגע, אעפ"י שמדאורייתא הוא כשר להורות, ומצינו כע"ז לענין נשיאות כפיים דכל הפסולים לנשי"כ אפילו מדרבנן אף אם אמרו להם לעלות לדוכן לא יעלו, אע"ג דקיי"ל דכהן שאמרו לו לעלות ואינו עולה עובר בעשה, והטעם בזה משום דחכמים העמידו דבריהם בשוא"ת, וכיון שנמנע ע"י שהורו לו חז"ל אינו עובר באמת בעשה, וכמבואר כ"ז במשנ"ב בסימן קכ"ח (סקי"ב), [ועיין גם במה"ד בפ"ט ה"ה (בסק"א) ובה"ז (בסק"צ) ובשעה"צ שם (בסק"רל"ט)], ובפרט לדעת הנך ראשונים [שהובאו במה"ד בפ"ט ה"ח בס"ק ק"ה] דס"ל דבתחילת ראיית הנגע ליכא להך איסורא ומותר לכהן לשתוק.

טעם שלישי שאין לנו כהן מיוחד

ו. וטעם שלישי בענין זה מצאנו בדברי הרדב"ז בהלכות תרומות (פ"ז ה"ט) דהרמב"ם כתב שם בזה"ל והמצורע הרי הוא כמי שטומאה יוצאה עליו מגופו והוא שיטמא אותו כהן מיוחד, וכתב ע"ז הרדב"ז ומזה הטעם אין טומאת נגעים נוהגת בזמן הזה, שהרי טהרת המצורע נוהגת בארץ ובחו"ל בפני הבית ושלא בפני הבית אלא ודאי מה שלא נהגו בה מפני שאין עתה בינינו כהן מיוחד, וכ"כ בספר תולדות אדם

על הגר"ז מוילנא (ח"א פ"ו דף כ"ג) והובא במנ"ח (קס"ט סק"א), וכ"כ בשו"ת בית יצחק (י"ד ח"ב סקי"ג), וכ"כ בדעת למהרש"ם ביו"ד (בס"ה סק"ח).

מדוע אין הולכים לכהני חזקה לחומרא

ז. והנה בפירוש אוצר נחמד על ספר הכוזרי (במאמר ג' אות מ"ט) כתב ג"כ טעם זה דבזמן הזה אין נוהגין טומאת מצורע משום דבזמנינו יש לנו רק כהני חזקה והם מוחזקים רק למילי דרבנן, אלא שחזר והקשה ע"ז דמ"מ מאחר שאנו מחזיקים לכהנים בזה"ל בחזקת כהנים להחמיר א"כ יראו את הנגעים להחמיר, ותירץ שם דזה לא יתכן שהרי הכהן צריך שיגלח את פאת ראשו וזקנו וכיון שאין כהן ודאי בזמנינו האין יתגלח ויעבור על הלאוין דהשחתה ודהקפה מספק.

וכ"כ ג"כ בהקדמת מראה כהן (באות ל"ט) דמשו"ה אין נוהגין בזה"ל דין טומאת נגעי אדם משום דלטהרתו צריך העברת תער על כל בשרו ואין אנו בקיאים ביחוסי כהונה וכמש"כ המג"א (בסימן ר"א סק"ד), לפיכך אין סומכין בזה על חזקת כהונה לדחות כמה לאוין דאורייתא, וכ"כ ג"כ בהקדמתו לסדר קדשים הנקרא חומר בקודש (בפ"ד אות כ"ו).

ואולם לענ"ד תירוצם צע"ג דמה בכך שא"א לטהר את המצורע בזמנינו, ואיזה טעם יש בזה דמשו"ה לא נטמאנו, דאטו מפני שאין אנו יכולים לקיים מצות טהרת מצורע לא נקיים גם מצות טומאת מצורע, ומהי"ת דמצורע שא"א לטהרו שא"צ גם לטמאו, ואטו מצורע ממורט והיינו שאין לו

שערות שאין לו תקנה ליטהר לדעת רוב האחרונים [וכמש"כ במה"ד בפי"א ה"ג בס"ק קי"ד] לא יראה אותו הכהן לטמאו.

וכעת מצאתי בהעמק שאלה על השאלות (בשאלתא פ"ח סק"א) שג"כ הלך בדרך האחרונים הנ"ל שאין הכהן רואהו לטמאו משום שלא יוכל לטהרו בתגלחת שאין לנו כהן מיוחד, אלא שהוסיף בזה ביאור דעדיף יותר שלא לבוא לבית הספק וכדאמרינן בפסחים (ע' ע"ב) יהודה בן דורתאי פירש וכו', והיינו דאם יטמאנו הכהן יכנס לידי ספק דשמא הוא מחויב במצות תגלחת, ואין הדברים מספיקים דסו"ס הרי עתה הוא מחויב בודאי להראות נגעו לכהן וא"כ אין לו שום פטור במה שאינו רוצה ליכנס לספק של חיוב תגלחת, והתם ביהודה בן דורתאי שפירש שאני שעי"ז נפטר מחיוב עליה לרגל.

ידעתי כי יש מקום לבעל דין לחלוק ולמר דודאי לא מסתבר דכונת התורה לטמאות אדם לעולם באופן שלא יהיה לו אפשרות ליטהר בזה, דהתורה רצתה רק שישב כדך עד שיחזור בתשובה ויוגמר כפרתו, ומשא"כ באופן שלא נוכל לטהרו אין לנו כח להענישו בעונש כזה שישאר לעולם בטומאת צרעתו, ויהיה טעון פריעה ופרימה כל ימיו [והיינו באופן שיחליטו אותו], מ"מ לענ"ד עדיין צריך ראייה דבכה"ג אין מטמאין אותו.

ורק אם נאמר דמצות טומאת הנגעים אינו מ"ע מיוחד דוקא על המצורע להראות נגעו לכהן, רק הוא מ"ע כללי על כל ענין הנגעים וכפי שצידדו כמה אחרונים [עיי' בשעה"צ בפ"ט בס"ק שצ"ו], דלפי"ז נראה דהנמנע מלהראות נגעו לכהן אינו עובר

ממש במ"ע, ולפי"ז י"ל כסברת העמ"ש הנ"ל דעדיף יותר שלא ליכנס לבית הספק, כיון שעי"ז אנו מבטלים בידים מ"ע מפורש של טהרת המצורע ותגלחתו, אבל להנך ראשונים דס"ל דהוא חובה על המצורע להראות נגעו ואם לא עשה כן הרי הוא עובר במ"ע, והובא דבריהם בשעה"צ שם, א"כ עדיין צ"ע דאיזה סברא יש בזה דכיון דיצטרך לבטל מספק מ"ע דתגלחת יבטל עתה בידים המ"ע שהוא מחויב להראות נגעו לכהן.

וגם לפי"ד אין מועיל טעם זה - דבזמנינו אין לנו כהנים מיוחדים - רק לענין נגעי אדם אבל לא לענין נגעי בגדים ובתים, דלפי"ד בנגעי בגדים ובתים היה לנו לילך לחומרא גם לכהני חזקה [איברא דבאמת בזמנינו יש כמה סיבות לומר דלא שייך כלל נגעי בתים וכדיתבאר לקמן בסימן ב'], ובאמת דבתפא"י שם כבר עמד בזה ותירץ שם דבנגעי בגדים ובתים איכא אפוקי ממונא מחזקת מריה והיינו לנתוך הבית ולשרוף הבגד, ולא אלימא חזקת כהונה נגד חזקת ממון [ויל"ע לדבריו דא"כ גם לענין פדיון הבן נאמר כן, ואולי ס"ל לחלק דהתם שאני שהוא מחויב מעצמו מספק אבל כאן אין לכהן לטמאותו מספק כיון דאיכא אפוקי ממונא].

ועוד צ"ע לפי"ד דהתינח מצורע אבל מצורעת מאי איכא למימר, והרי בה ליכא לאו דהקפה ודהשחתה, ובאוצר נחמד שם כבר עמד בזה ותירץ דבמצורעת בלא"ה אין חובה לטמא אותה כיון דבזה"ז אין אנו נוהגים שום טומאה וטהרה ורק במצורע היה חיוב לולי טעם הנ"ל משום שיש בו ג"כ דינים של פריעה ופרימה והוא אסור בתשמיש המטה [והיינו בימי ספירו] אבל

במצורעת אין נוהג כל דינים אלו וכמבואר ברמב"ם (בפ"י ה"ח ובפ"א ה"א), ויש להעיר בזה דעדיין אין זה מספיק לסוברים דהיא צריכה לעטות על שפם וכמש"כ במה"ד בפ"י שם (בס"ק ק"ב), ויש סוברים ג"כ שאסורה לכבס וכמש"כ שם (בס"ק ק') [ומיהו זה רק מדרבנן כמבואר שם].

תם דטעם זה הוא רק לענין חו"ל אבל בא"י הרי איכא גם דין שהוא משולח חוץ לירושלים ובוזה יש שסוברים שזה נוהג גם בזמנינו וכדיתבאר לקמן בסימן ב' (באות י').

קיום תגלחת מצורע בלא לעבור על לאו

ת. ודע עוד דעיקר דברי התפא"י והאוצר נחמד הג"ל שכתבו דאין לנו בזמנינו אפשרות לטהר את המצורע משום שהוא צריך לעבור בתגלחתו על לאו דהקפה והשחתה ואין לנו כהנים מיוחדים, אינו אליכא דכו"ע.

דהרי יש לנו תקנה שיתגלח ע"י גוי, ואפילו לסוברים דבעינן כל התגלחת ע"י כהן מ"מ הנ"מ לכתחילה אבל דיעבד סגי לכו"ע במה שהכהן מסיים את תגלחתו וכמבואר במה"ד (בפ"א ה"ג בס"ק קכ"ד), וא"כ בכה"ג נמצא שלא יעבור על שום לאו דאורייתא בתגלחתו.

איכא דכ"ז שיך רק בדעת הרמב"ם בהלכות ע"ז (פ"ב ה"א) דמשמע שם מדבריו דס"ל דבאופן שאין הישראל מסייע אינו עובר כלל בלאו, וכמש"כ שם הכ"מ, וכן נקט בשו"ת נודע ביהודה ביהודה בדעת הרמב"ם, ולפי"ז אף אם נאמר דהרמב"ם מודה דאיכא איסור דרבנן

[וכן מסתבר, ובאופן שמצוהו לעשות כן בודאי איכא איסור דרבנן משום אמירה לעכו"ם וכמבואר ברמ"א ביו"ד בסימן רצ"ז ס"ד עיי"ש], מ"מ הרי לענין דרבנן סמכין על חזקת כהני זמנינו.

ואולם דעת הראב"ד שם בהשגות דבכ"ג איכא איסור דאורייתא ורק לענין מלקות איכא נפק"מ אם הוא מסייע או לא, וכ"ה דעת התוס' בפ"ק דב"מ (י' ע"ב בד"ה אקפ"י), וכן קיי"ל להלכה בשו"ע יו"ד בסימן קפ"א ס"ד וכמבואר בביאור הגר"א שם.

כהן שאינו מיוחד שהורה בדיעבד על הנגע האם הוראתו הוראה

פ. ואמנם לענ"ד נראה דא"צ לכל הדחוקים שנכנסו בזה, דבאמת סגי לן בהך טעמא לחוד דכיון דאין לנו כהיום כהנים מיוחדים ממילא אין טומאת מצורע נוהגת בזמנינו, דהנה מדברי התפא"י והאו"נ מבואר דפשיטא להו דבאופן שראה כהן שאינו מיוחד את המצורע וטמאו הרי הוא טמא מספק ריש לנו ספק דשמא הוא באמת כהן, ומשו"ה קשיא להו דהיה לנו ללכת לכהן חזקה לחומרא, אבל באמת רדין זה אינו ברור, ועיין בבה"ל בפ"ו ה"ה (בס"ק) שהבאנו שם כמה ראיות דהא דקיי"ל דכל ספק נגעים בתחילה טהור הוא אף לענין דיעבד שאם טמאו הכהן אינו כלום ונשאר בטהרתו, וכן מוכח ג"כ מדברי הרמב"ם בהלכות תרומות (פ"ז ה"ט), וכ"ה להדיא בחזו"א (בס"ה סק"כ) והובא בבה"ל שם.

ולפי"ז א"ש בפשיטות דכיון דאין לנו כהן מיוחד לא משכח"ל כלל שיהא לנו מצורע שהוא טמא דמי יטמאו [ורק לדעת השאילת יעב"ץ (ח"א סקל"ו) משכח"ל

[וכבר נתבאר כ"ז בבה"ל שם בפ"ו ה"ה בס"ק י"א].

אין לנו בגדי כהונה

י. והנה בהקדמת התפא"י לסדר קדשים הנקרא חומר בקודש (פ"ד אות כ"ו) כתב עוד טעם למה שאין נוהגין בזה"ז טהרת צרעת משום דבעינן בגדי כהונה, וכהנים שבזמנינו כיון דאינם מיוחדים אסורים ללבוש בגדי כהונה שיש בהם שעטנז ע"י התכלת שבאבנט [וכמבואר ברמב"ם בהלכות כלי המקדש פ"ח ה"א והי"א].

ולפ"ד היה אפשר לומר דזהו הטעם ג"כ למה שאין טומאת מצורע בזה"ז והיינו לפי המבואר בהגהות היעב"ץ (כפ"ג מ"א) דגם בראית נגעים בעינן בגדי כהונה, וכיון שאינם יכולים ללבוש בגדי כהונה אינם יכולים לראות את הנגע.

ואולם הרבה אחרונים חולקים בזה ודעתם דא"צ בגדי כהונה לא בראיית הנגע ולא בטהרת המצורע וכמש"כ במה"ד בפ"ט ה"ה (בס"ק ס"ג) ובשעה"צ שם (בס"ק קפ"ג), ובפי"א ה"ו במה"ד (בס"ק קנ"ב) ובשעה"צ שם (בס"ק ת"ס), והטעם בכ"ז משום דלא מצינו עבודה שבחוץ שטעונה בגדי כהונה וכמו שנתבאר שם.

עוד טעם דבזמן הזה אין נוהגים טומאה וטהרה

יא. ומלבד כל הטעמים הנ"ל מצאנו עוד טעם להא דבזמנינו אין נוהג דין טומאת מצורע בדברי הר"ש בן היתום בפירושו למסכת מו"ק (י"ד ע"ב) שכתב בתו"ד בזה"ל ונוהג צרעתו בזמן שבית המקדש קיים וטומאה וטהרה היתה בישראל, ולא יבוא

מצורע טמא בזמנינו דס"ל דבאופן שהוא מוחלט ודאי הרי הוא נטמא מאיליו, אבל כבר חלקו עליו כל האחרונים וכמש"כ בשעה"צ בפ"ט ה"ג, ועיין גם בבה"ל בפ"ט ה"י (בסק"ז).

וטעם זה א"ש בין במצורע ובין במצורעת ובין בנגעי בגדים ובתים.

וליישב דברי התפא"י והאו"נ צ"ל דס"ל דהא דקיי"ל דכל ספק בנגעים בתחילה טהור הנ"מ כשהספק בעיקר הנגע אבל באופן שהנגע ודאי טמא, והספק הוא רק מצד הכהן בזה אמרינן דכל שטמאו הכהן הרי הוא טמא מספק.

וסברא זו צ"ל גם בדעת המנ"ח (במצוה קס"ט סק"ז) שכתב דככהן שהוא טומטום ואנדרוגינוס שטימא את המצורע הו"ל ספק טמא וע"כ דס"ל דאין בזה משום ספק נגעים להקל, והיינו משום שהספק אינו מצד הנגע וכמש"כ בשעה"צ לקמן בפ"ט ה"ב (בס"ק פ') [ואגב יש להעיר דמדברי המנ"ח מבואר דפשיטא ליה דכהנת אינה כשירה לראות את הנגעים והארכנו בזה לקמן בפ"ט ה"ב במה"ד בס"ק י"ד ובבה"ל שם בס"ק ה' עיי"ש].

ונראה דנדון זה אי הך כללא דכל ספק בנגעים טהור הוא רק כשהספק מצד הנגע או גם בשאר ספיקות תלוי במחלוקת הראשונים שיתבאר במה"ד לקמן בפ"ו ה"ה (בס"ק ע"ב) האם הא דכל ספק בנגעים טהור הוא משום דמוקמינן ליה אחזקתיה או דהוא גזיה"כ דילפינן לה מקרא, דלסוברים דמוקמינן ליה אחזקתיה א"כ אין נפק"מ אם הספק מצד הנגע או מצד אחר, אבל לסוברים דילפינן לה מקרא א"כ י"ל דזהו חידוש רק היכא דהספק מצד הנגע

אל תוך-המחנה, אבל השתא איתקיים בנו ונהי כטמא כולנו וגו', ובהמשך דבריו שם (ט"ו מ"ה) חזר וכתב בזה"ל ובאותו הזמן היה זה אבל עכשיו הן האדם [המצורע] היה כאחד ממנו.

ומבואר מכ"ז דס"ל דענין טומאת מצורע הוא רק בזמן שטומאה וטהרה נוהג שאז היה עליו חיוב לבוא אל הכהן להראות את נגעו, ומשא"כ בזמנינו שאין נוהג דין טומאה וטהרה [ומתו"ד משמע ג"כ דאילו היה נוהג דין שילוח מחנות היה נוהג דין מצורע וצ"ל דס"ל דגם שילוח מירושלים אינו נוהג בזה"ז ועמש"כ בזה לקמן בסימן ב' באות י'].

ועיין בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סקל"ו) דנקט ג"כ בפשיטות דבזה"ז אין שום חובה לטהר את המצורע משום שכל חיוב טהרת המצורע הוא כדי שיוכל לבוא אל תוך המחנה, ובזה"ז כיון שאינו נוהג שילוח מתנות אין לו חיוב להטהר.

איברא דעדיין צ"ע דהרי במצורע יש עוד דינים מלבד הטומאה שהרי הוא טעון פריעה ופרימה ועוטה על שפם ואסור לכבס, ובימי ספירו אסור גם בתשהמ"ט, וזה ודאי נוהג בזמנינו וא"כ היה לנו לטמאותו עבור זה. [ועיין לעיל באות ז'] דהבאתי שם מדברי האוצר נחמד דס"ל דזהו באמת הסיבה שהיה צריך לנהוג דין מצורע בזה"ז].

וע"כ צ"ל דס"ל להר"ש בן היתום דעיקר דין מצורע הוא טומאתו אלא שהתורה החמירה בדין טומאתו שג"כ טעון פריעה ופרימה וכו', אבל כל שעיקר דין טומאה אינו נוהג אין לנו לטמאותו בעבור הפריעה והפרימה ושאר הדינים.

ונראה שגידון זה תלוי במה שביארנו במה"ד בפ"י ה"ו (בסקפ"ד) ובבה"ל שם (בסקכ"ה) דהראשונים נחלקו בדין פריעה ופרימה אם הוא מדין טומאה או מדין אבילות שהוא צריך להתאבל על רוע מעשיו, דאם נאמר שהוא דין טומאה שייך לומר כדעת הר"ש בן היתום דכל שעיקר הטומאה אינו נוהג אין אנו משגיחין על הפריעה והפרימה, אבל אם נאמר שהוא דין מיוחד בפנ"ע של אבילות א"כ מסתבר דאע"פ שבזמנינו אינו נוהג טומאה וטהרה מ"מ צריך לטמאותו משום הפריעה והפרימה.

וכ"ז כתבנו בדעת הר"ש בן היתום [והיעב"ץ], ואולם מדברי שאר הקדמונים שהובאו לעיל (באות ב' ובאות ו') שנתנו טעמים אחרים למה שאין מטמאין את המצורע בזמנינו אי משום שאין כהן בקי ואין משום שאין כהן מיוחד, מוכרח דס"ל דעיקר דין מצורע נוהג גם בזמנינו אעפ"י שאין נוהג טומאה וטהרה אלא שאין לנו באפשרות לקיימו.

וכ"כ להדיא החזו"א (סי"ג סק"ז) וז"ל: ונראה דראית נגעים וטהרתו חובה אף בזה"ז אף שאין לנו טהרות, וטהרת המצורע חובה אפילו למאן דלית ליה טבילה בזמנה מצוה שהרי היא דוחה בתגלחתו לאו דהקפה והשחתה וגילוח נזיר.

מדוע אין הנגעים באים בזמנינו

יב. והנה בטעם הדבר שאין אנו רואים במציאות בזמנינו שיבואו נגעים אף למספרי לשה"ד, י' היה נראה לומר עפמש"כ הרמב"ן בפרשת תזריע (י"ג, מ"ז) וז"ל: זה הענין [של נגעי בגדים] איננו בטבע כלל ולא הוה בעולם, וכן נגעי

יד. ומדברי כל האחרונים הנ"ל שחזרו למנוח טעם למה אין מטמאים בזמנינו את המצורעים, מוכרח דהיה צומנם מלורעים.

ובשעה צ"צ שם (כס"ק שכ"ז) דחולי הצרעת הוא חולי המדבק, ואילו היה רק דבר ניסי מסתבר דלא היה מדביק את אחרים וי"ל.

מ"מ לענין זה אפשר דבזמנינו נשתנו הטבעים כשם שנשתנו עוד הרבה מחלות ורפואות [ועיין חזו"א יו"ד ס"ה סק"ג], אך מ"מ ענין נגעים שהוא עונש ודאי שייך לעולמים, ומה שאינו מצוי הוא מטעם הנ"ל.

ושו"מ ממש כדברינו בדברי האלשיך הקדוש בר"פ תזריע (י"ג ב') וז"ל:

ואף גם בישראל עצמן אין רישומן של כוחות הטומאה ניכר, אם לא בזמן אשר היו שלימים וטובים שהיתה קדושתן דוחה הטומאה חוצה, משא"כ בזה"ז, ומה גם לרבותינו ז"ל שאמרו (ערכין ט"ז ע"א) כי בא הצרעת על לה"ר וכו' ועתה שרבו כמו רבו מספרי לה"ר יהיו נקיים, אך הוא הטעם כי בזמן שנתמעטה הקדושה כי פסו אמונים מבני אדם, לא תגעל נפשם כח טומאתם להראותם החוצה בעור הבשר בלבד, וזהו אומרו אדם שהוא תואר המשובח שבתוארים כמדובר וכו', לומר מי שהוא אדם שהוא מהשלימים אני אומר כי יהיה בעור וכו', כלומר שאילו היה בבלתי כשר לא היה רושם עונו ניכר בעור בשרו, וגם לכלל רבותינו ז"ל (ויקרא רבה י"א ד') האומרים שכל מקום שנאמר והיה הוא שמחה, ירמוז באומרו והיה כי שמחה תחשב לו שעשה העון רושם בו כי קדוש הוא והטומאה חוצה בעור וכו' (עכ"ל).

ושורש דברי האלשיך מקורם בדברי הזהוה"ק בפרשת תזריע (מ"ח ע"א) דאיתא התם תאנא בכמה דרגין איתקרי בר נש, אדם, גבר, אנוש, איש, גדול שכולם

הבתים, אבל בהיות ישראל שלמים לה' יהיה רוח השם עליהם תמיד להעמיד גופן ובגדיהם ובתיהם במראה טוב, וכאשר יקרה באחד מהם חטא ועון יתהווה כיעור בבשרו או בכגדו או בביתו להראות כי השם סר מעליו וכו', ולפי הנראה לא זכינו לדרגא זו, ועיין גם בלשון הרמב"ם בפט"ז ה"י שכתב בזה"ל וזה השינוי האמור בבגדים ובבתים וכו' אינו ממנהגו של עולם אלא אות ופלא היה בישראל, ומדכתב לשון היה משמע שבזמנו לא היה מצוי נגעי בגדים ובתים.

ואע"ג דמפורש בדבריהם דרך נגעי בגדים ובתים הם נס ופלא, ומשמע מזה דנגעי אדם משכח"ל גם בדרך הטבע, וכן נראה ג"כ מהא דאיתא במדרש רבה בפרשת תזריע (פרשה ט"ו אות ב') דאיתא התם אדם היה משוקל חציו מים וחציו דם, בשעה שהוא זוכה לא המים רבין על הדם ולא הדם רבין על המים, ובזמן שחוטא פעמים שהמים רבין על הדם ונעשה אדריפיקוס, ופעמים שהדם רבין על המים ונעשה מצורע, הה"ד אדם או דם, ועיין בכורות (מ"ד ע"ב) דאיתא התם דם רבה שחין רבה, ש"ז רבה צרעת רבה, ובשילהי מסכת כתובות איתא אמר רבי יוחנן מפני מה אין מצורעין בכבל מפני שאוכלין תרדין ושותין שכר ורוחצין במי פרת, ועיין גם בדברי רמב"ן עה"ת (י"ג ג') שכתב וז"ל: והתורה רצתה בטהרת ישראל ובנקיות גופם, והרחיקה החולי הזה מתחילתו, כי המראות האלו אינן עדין צרעת גמורה, אבל תבאנה לידי כך, ויאמרו הרופאים בספריהם הבהרות נירא מהן מהצרעת, ועיין עוד בשו"ת מהרי"ט (אבהע"ז ח"ב סי"ד) מה שהאריך בזה [וכן משמע ג"כ ממש"כ להוכיח במה"ד בפט"ז ה"י (כס"ק קל"ג)]

אדם וכו', אמר ליה אי הכי הא כתיב אדם כי יהיה בעור בשרו וגו' והיה בעור בשרו לנגע צרעת, אמר ליה להאי בעי קוב"ה לדכאה יתיר מכלא, דמאן דאיהו בדרגא עלאה דכולהו לא ליתיב הכא, ומבואר ג"כ דמי שהוא בדרגא עלאה זוכה יותר בנגע צרעת לכפר עליו.

עוד טעם דכיון שאינו נוהג בדיני הצרעת אין לו כ"כ כפרה

י. ולכאורה היה נראה לומר עוד טעם למה אין הקב"ה מעניש בזמנינו מספרי לה"ר בעונש צרעת משום דכבר נתבאר דכזמנינו אין מטמאין כלל את המצורע ועיקר תקנת וכפרת המצורע בצרעתו היה ע"י שטימאווהו והרחיקוהו מחוץ למחנה ובזמנינו אין לנו כ"ז וא"כ לא יצא שום תולעת בזה שיהיה בו נגע.

ומצאתי בהעמק שאלה לבעל הנצי"ב (בשאלתא פ"ח סק"א) שכתב ליישב בדרך זו קושיית התוס' בזבחים (ק"כ ע"א בד"ה אני) שהביאו שם הא דאיתא בספרי אמר אהרן נמצאתי מפסיד לאחותינו שאיני יכול להסגירה ולא לטמאה ולא לטהרה וכו', דבמה היה הפסידה והרי כ"ש שהיתה טהורה כיון שאינו יכול לטמאה מחמת שהוא קרוב [ועמש"כ בזה בבה"ל לקמן בפט"ז ה"י בס"ק כ"ז].

ותירץ שם דזהו באמת ההפסד דכיון שלא טמאה אין לה כפרה בצרעתה והביא שם סמך לזה מדברי הבה"ג בהלכות נדוי שכתב דהמנהג שהוא נוהג בנדוי היא הכפרה על העוון.

וכ"כ גם בפירושו עה"ת בהעמק דבר בפרשת תזריע (י"ג ב') ובהרחב דבר

שם, וכ"כ ג"כ בספרו עמק הנצי"ב על הספרי בפרשת בהעלותך (פיסקא מ"ז), ושם הביא סמך לזה מדברי הרא"ה בספר החינוך שזכות ניהוג בטומאה גורם לירפא מצרעתו [ולע"ע ל"מ זה בספר החינוך ואולי נתכוין למש"כ במצוה קס"ט דמצורע שלא חש להראות נגעו לכהן מן הדומה שיהיה ענשו שחדבק בו הצרעת לעולם].

אכן מדברי התוס' שלא תירצו כן משמע קצת דס"ל באמת דעיקר הצרעת היא הכפרה אף באופן שלא טמאו הכהן, והטעם בזה צ"ל משום דעצם הנגע גורם לכאבים וכמפורש בתו"כ (תורע פרשת א' ה"ו) והובא במה"ד בפ"א ה"א (בסק"א) עיי"ש [מיהו בר"ש משנץ שם הביא דיי"מ דמה שהוא מצטער ואחרים מצטערים הוא משום שצריכים לפרוש ממנו מחמת טומאתו וכתב דלא משמע כן].

וכן משמע גם מדברי התוס' בברכות (ה' ע"ב) דפרכינן התם אהא דאמר ר"י דנגעים אינם יסורים של אהבה מהא דתניא דכל מי שיש בו אחד מד' מראות נגעים אלו אינן אלא מזבח כפרה ומשנינן לחד שינויא הא לן והא להו, ופירשו שם התוס' דקאי לענין טומאה שאין נוהגין בחו"ל כ"א בא"י, ומשו"ה בא"י לא הוי יסורים של אהבה שיש לו בזיון גדול, ורק בחו"ל דאין נוהגין בו טומאה חו"ל מזבח כפרה, ומוכח דעצם הנגע הוא המזבח כפרה.

ובהעמ"ש שם וכן בהעמק הנצי"ב כתב באמת לפרש לפי דרכו את תירוץ הגמ' שם איפכא דבא"י הוי מזבח כפרה שנוהג בו דיני מצורע ועיי"ז מתכפר לו ומשא"כ בחו"ל אין לו כפרה עיי"ז.

עוד טעמים בזה

יד. והלום מצאתי בספר שמירת הלשון להח"ח בשער הזכירה (פ"ו) שכבר דן בשאלה זו מדוע בזמנינו אנו רואים כמה אנשים שמדברים לשון הרע ואין להם שום נגע.

ותמצית דבריו שם דאע"ג בזמנינו אין אנו רואים את עונש הנגע מ"מ הצרעת דבוקה בנפשו רק שאינו בולט מבחוץ. ופירש בזה הא דאיתא במדרש (ילקוט רמז תנ"ו) שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו שומר מצרעת נפשו כי הנגע והצרעת דבוקה בנפש.

ובהמשך דבריו שם האריך לבאר מדוע באמת לא בא עונש הצרעת, שהוא משום דכיון דאין לנו כהן מטהר היה נשאר בטומאתו לעד ולא היה אפשר לו להנקות מזה, והיינו דע"ז אין לנו את התועלת שהיה לנו מטהרתו בזמן שביהמ"ק היה קיים שבראותו את החסר הגדול שעשה לו השי"ת שריפא אותו מצרעתו אז בשוכו לביתו היה מפיס את כל מי שדיבר עליו והיה נזהר בכל כוחו לא לבוא עוד הפעם לזה החטא.

והנה מרהיטת דבריו משמע דמ"מ את התועלת הראשונה שהזכיר שם בדבריו והיינו שע"י טומאתו היה נכנע בלבו והיה חוזר בתשובה זה שייך גם בזמנינו, וע"כ דס"ל דאילו אירע נגע בזמנינו הכהן מטמאו וזהו להיפך ממה דנקטו כל האחרונים הנ"ל בפשיטות, [ודוחק לומר דס"ל כדעת השאילת יעב"ץ שהובא לעיל באות ט'] וצ"ע.

וראיתי לחכם אחד שכתב עוד טעם למה שאין הנגעים באים בזמנינו עפ"י

הא דאיתא במסכת סוטה (מ"ז ע"א) לענין מי סוטה דמשרבו המנאפים פסקו המים המרים, וה"נ כיון דבזמנינו נתרבו בעו"ה מספרי לה"ר, תו אין העונש של צרעת, ואינו דומה דהתם יש בזה טעם מיוחד דילפינן מקרא דבזמן שאין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו וכמבואר שם בגמ', וכן מפורש בדברי הרמב"ם בהלכות סוטה (פ"ג הי"ט), ועיין גם בדברי המאירי שם בסוגיא.

עונש עניות במקום צרעת

מ. והנה בשמיה"ל שם הביא בהמשך דבריו מספר דבר שבקדושה שכתב בשם ספר הקנה וז"ל: ראה והבן שכל המוציא לה"ר מפיו נדון בצרעת וגו' א"ל רבי א"כ כל ישראל יהיו מצורעים שהרי בעון לה"ר גלו ישראל וכו' א"ל שקולה העניות כצרעת והרי הוא עני הנמסר בידי אדם (עכ"ל).

ולפ"ר נראה דהא דמדמי עני למצורע הוא משום דקיי"ל דארבעה חשובים כמת וכדאיתא בנדרים (ס"ד ע"ב) ושנים מהם הם עני ומצורע, ואולם לפי"ז הו"מ למינקט גם סומא או מי שאין לו בנים.

אכן באמת מצינו דעני יש לו שייכות מיוחדת עם מצורע וכדאיתא בתקוני זוהר בתקון כ"ב (דף ס"ו ע"ב) וז"ל: ולא עוד אלא דעני חשוב כמצורע, מה מצורע וראשו יהיה פרוץ וכו' כך עני, מה מצורע מחוץ למחנה מושבו, כך עני ערום ויחף, ועניותא איהי לישראל באתר דצרעתא, וארבע דיוקנין אינון כארבע גוונין דצרעת ואינון נגע לבן, אדמדם, ירקרק, בהרת שחורה, הא ארבע נזקשו בזה המפרשים דהרי מראה שחור אינו בהרת, וכן מראה ירקרק

אינו מטמא בעור הבשר וכמבואר בתו"כ (תדע פ"ד ה"ו), וברמ"ק שם תירץ דהכוונה בזה דשינוי מראות לבנים הם ע"י שעור בשרו נשתנה קצת לירקות או לשחרות שהם גורמים שינוי מראות הלבנונית, וצ"ל לפי"ז דהזוה"ק ס"ל כת"ק דמתני' בפ"ב מ"א דס"ל דאזלינן בתר עור בשרו של המנוגע וכפירוש הגר"א בא"ר שם, אבל להלכה קיי"ל דמשערים בבינוני וכמש"כ הרמב"ם בפ"א ה"ט].

ובהקדמת תקו"ז (דף י"ב ע"א) איתא עונג שבת בהפוכא נגע מאן דאית ליה ולא מקיים ליה אתהפך ליה לנגע צרעת וכו' ונתן את הבית את אבניו ואת עציו, ודא הוא עניותא דאיהו באתר דנגע צרעת, חזר בתשובתא וטהרו הכהן וכו'.

והנה בשמיה"ל שם ג"כ סיים בסו"ד דבתקו"ז מבואר דעון לה"ר גורם לעניות ולפי הנראה כוונתו להא דאיתא התם בתקון כ"ב וכנ"ל, ואולם שם לא נזכר זה להדיא לענין לה"ר דבתחילת הענין שם קאי לענין מאן דמשקר בברית מילה, ומ"מ יש ללמוד משם דעניות הוא במקום צרעת.

אם לאחר החורבן נהגו דיני צרעת

פז. והנה בעיקר דברי המדרש לקח טוב שהובא לעיל (באות א') דמיום שחרב בהמ"ק אין לנו טומאה ממת"י יש להעיר מהא דאיתא בברכות (ה' ע"ב) אמר רבי יוחנן נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה, ופרכינן ונגעים לא והתניא כל מי שיש בו

אחד מארבעה מראות נגעים הללו אינן אלא מזבח כפרה, ומשנינן כפרה הו' יסורין של אהבה לא הו', ואבע"א הא לן והא להו, ואיבע"א הא בצנעא הא בפרהסיא, ומשמע להדיא דבימי רבי יוחנן נהגו דיני נגעים וטמאו את המצורעים דאל"ה אין שום נפק"מ בין מצורע לא"י ובין מצורע בחו"ל, ודוחק גדול לומר דרבי יוחנן מיירי בדברי שלא היה בימיו רק בזמן הבית.

ובדברי התוס' שם מוכח להדיא דס"ל דר"י מיירי בימיו, שחלקו שם על פרש"י דפירש שם הא דמשנינן הא לן והא להו דבא"י שערי חומה מקודשות בה ומצורע טעון שילוח חוצה להן ומשו"ה אינן יסורין של אהבה, ומשא"כ בבבל שאינו טעון שילוח הו' מזבח כפרה ויסורין של אהבה, והתוס' הקשו על זה דשילוח מחנות אינו נוהג רק בזמן שהיובל נוהג, ובימי האמוראים לא היה היובל נוהג, והאיך היה מדבר רבי יוחנן מדבר שלא היה בימיו, ולכן פירשו דהא לן והא להו היינו לענין טומאה שנוהרין בא"י ולא בחו"ל.

ומבואר להדיא מדבריהם דס"ל דרבי יוחנן מיירי בזמנו, וע"כ דגם בזמנו טמאו את המצורעים, דהרי משו"ה ס"ל דנגעים בא"י אינן יסורין של אהבה כיון שנוהרים שם בדיני טומאה.

והרי רבי יוחנן היה אחר חרבן הבית דהרי מבואר ביומא (פ"ב ע"א) דרבי יוחנן נולד בימי רבי, והרי רבי היה אחר חרבן דהרי ביום שמת ר"ע נולד רבי, ועיין גם

פז. והנה המגיה שם הקשה ע"ז מהא דליחא נמוספחא והוצא לעיל בלוח א' דמטהרין בזמן הציט ושלא בזמן הציט, ולק"מ דהתם מיירי על מי שטמאוהו בזמן הציט דאפשר לטהרו גם אח"כ, וגם לא מצינו בשום מקום דנענין כהן נקי לטהרת המנוגע, [ועיין במשה"ד בפ"א ה"ג ונפ"ק קריג] שהוצא שם בשם כמה אחרונים דגם כהן שוטה כשר לטהרת מנוגע ול"מ דנענין שיהא שם ישראל נקי שירה לו האין לטהרו].

בחוסי' בב"מ (פ"ד ע"ה בד"ה אמר) שכתבו דרבי יוחנן היה זמן הרבה אחר החרבן.

וא"כ מוכרח מכ"ז דגם אחר החרבן היו מטמאים את המצורעים, וזה סותר לדברי רבי יוחנן בעצמו המובא במדרש לקח טוב הנ"ל דקאמר מיום שחרב ביהמ"ק אין לנו טומאה ממצורע.

וע"כ צ"ל דאין כונת המדרש הנ"ל דתיכף באותו היום שחרב ביהמ"ק פסקו לטמאות את המצורעים, רק הכונה בזה דמשחרב ביהמ"ק נתרבו הגליות ותקפו הצרות ונתמעטו הלבבות [וכלשון הטור ביו"ד בסימן קפ"ג], ועי"ז התחילו להתמעט המומחים והבקיאים הראויים להורות בדיני נגעים, עד שלבסוף פסקו לגמרי, ואין לנו כלל מצורע טמא.

ובלא"ה צ"ל כן דהרי שם איתא ג"כ דאין לנו טהרה ממת, והיינו לפי שאין לנו אפר פרה, והרי בגמ' איתא (חגיגה כ"ד ע"א נדה ר' ע"ב) דחבריא מדכן בגלילא ומוכח דגם בימי האמוראים היה אפר פרה, וע"כ דהכונה בזה דמשחרב ביהמ"ק אין לנו אפר פרה חדש רק ממה

שנשאר מזמן הבית, וכשנגמר נתבטל לגמרי הטהרה ממת, ומשו"ה תלה זה בזמן החרבן דמאותה שעה תו א"א לעשות עוד אפר פרה, וה"נ לענין נגעים¹ הכונה שמזמן החרבן התחילו להתמעט כהנים הראויים להורות עד שנפסק לגמרי.²

ועיין בב"י באבהע"ז (בסוסל"ט) שהביא שם תשובת הר"ש בן הרשב"ץ וז"ל: הטוען מוס באשתו שהיא מצורע וטמאה היא, מי הגיד לו או מי הסגירה, וגם אם היתה טמאה מאי איכפת ליה הלא כולנו טמאי מתים, והמצורעת אינה אסורה בתשה"מ (עכ"ל), ועיין בב"י שם מש"כ ע"ז, ומשמע קצת מדבריו דס"ל דמשכח"ל בזה"ז מצורע שהוא טמא, וכבר העיר בזה בדע"ת למהרש"ם ביו"ד (בס"ה סק"ח).

ועיין בערוך השלחן ביו"ד (ס"ה ס"ד) דכתב שם דהשוחרט לשם קרבן מצורע שחיטתו כשורה, דבלא ראיית כהן א"א להביא והכל יודעים שבוזה"ז אין רואים נגעים [ויש לדון בדבריו עפמש"כ השמ"ח שם (ס"ז) ואכמ"ל].

מ. איברא דאין זה דומה כ"כ דמשם יש להוכיח רק דהנפיקאים שהיו בזמן הבית המשיכו להורות לאחר החרבן, אבל מ"מ משמע דאין נפיקאים חדשים לאחר החרבן, ויל"ע בזה אם שייך לומר דבימי ר"י היו עדיין טמאים מומן הבית, דהרי ר"י היה זמן הרבה אחר החרבן, ועיין בספר חנוכה שלמה (בסו"ס נקודתם ע"י וכו') שכבר האריך בכ"ז.

ז. ולפי משנ"ח יש ליישב דעת רש"י דלא חשש לקושי' החוס' משום דס"ל דבלא"ה ע"כ צ"ל דר"י מירי בדבר שהיה נוהג בימיו דהרי הוא בעצמו אמר דמשחרב ביהמ"ק אין לנו טומאה ממנו, וי"ל עוד דר"י נקט כן אגב בניס, ומשו"ה פירש כאן החילוק דהא לן והא להו על זמן הבית, אכן א"צ לכ"ז דבלא"ה כבר יישב שם הרשב"א היטב אם שיטת רש"י, [והארכנו בביאור מחלוקת רש"י והרשב"א עם חוס' בזה"ל לקמן בפ"י ה"ז (בס"ק כ"ג)] ועיין גם צל"ח שם.

מכתב הערות מאת אאמו"ר שליט"א

יום א' לסדר ויברך אותו אלקים
פרשת בראשית כ"ג תשרי תשס"ז

לכבוד בני היקר והחשוב הרה"ג רבי אליעזר הכהן רבינוביץ שליט"א
ראיתי הפתיחה לספרך משנת הדעת וכו' בארת בטוב מעם ודעת על מומאת ומהרת המצורע
בזמנינו, למה אינו נוהג בזמנינו.
ואמרתי להוסיף עליהם כיד ה' הטובה עלי.

למה כתב המחבר דין מצורע בתפילין

(א) מה שכתבת (פתיחה סימן א' ס"ק ג') דבשו"ע (או"ח סימן ל"ח סעיף י"ג) שכתב על מצורע שאסור להניח
תפילין, דנקט בן אנו מצודה שנוצר שם.
מצאתי בשו"ח מאורות נתן (סימן קט"ו) בשם מאורי אור (להג' ממין חלק א' במדקדקו לאו"ח סימן ל"ח) שחמה
על הדין דשו"ע (אורח חיים סימן ל"ח) וכתב, והגע עצמך, מה שיד בומן הזה איסור מצורע, דאין בקיאות
בנעים, ואינו ממה רק בראיית הכהן.

בזמן הגאונים כבר לא נהג דיני צרעת

(ב) מה שכתבת (פתיחה סימן א' ס"ק ג') וראשון המדברים בענין זה היא הראב"ה (סימן מח"מ).
מצאתי כבר בתשובת הגאונים (שער משונה סימן קע"ו) וז"ל: משחרב בית המקדש אין המצוגעין מטמאין, ובזמן
הזה אם ח"ו יהא תלמיד או חכם מצורע, אין דוחין אותו, לא מבית הכנסת ולא מבית המדרש, דליכא
השתא והיה מתוך קדוש (עכ"ל).

גם במדרש לקח טוב הנקרא פסיקתא וזמרתא (פרשת מוריע י"ג ז') אחרי שמביא דברי רבי יוחנן, מיום שחרב בית
המקדש אין מזהרה מבית, ואין מומאת מצורע (הנחת דבריו בפתיחה סימן א' ס"ק ז') סיים המסדרו לדפוס בימי
הגאונים וז"ל: פירוש אין מזהרה מבית, אבל מומאה איכא, לפי שאין לנו אפר פרה להוות, אבל מומאה ממצורע
ליכא כלל, שאין בהם מורה (עכ"ל).

וכן מבואר בשיטה על מיעד קמן (דף ט"ו ע"א) לתלמידו של רבינו יחיאל מפריש (נדפס בספר אור הראשונים על
מור"ק, ונאמר שיטות קמחי מור"ק חלק א' דף שי"ט) וז"ל: מצורע ומצורעין אסורין לספר ולכבם (גמ' שם), וכן
הלכה, ומצורעין של עכשיו מותרין ככל דבר, שאין מטמאין על פי כהן, ואמרין שמומאה ומהרה של מצורע תלויה
בפי כהן (עכ"ל).

אין אנו בקיאים במראות הנגע

(ג) מה שכתבת (פתיחה סימן א' ס"ק ג') דבזמנינו אין לנו מי שבקי במראות נגעים, כ"כ להדיא ערך השלחן
(העמיד, הלכות נגעים סימן ל"ז סעיף י"ג) אחרי שכתב ולפלא מה שלא נהג בזמן הזה במהרה מצורע, סיים:
ונראה לי משום דאין אנו בקיאים במראות הנגעים, שהרי אפילו כמראה אדום ודם נדה אין אנו בקיאים, וגם
האמוראים לא היו בקיאים בהם (נדה דף כ' ע"ג), ולכן כל מראה אדום היו מטמאין, כנעל"ד ברור (עכ"ל).

אין לנו שימוש בדיני צרעת

(ד) חירוף זה שכתבת (פתיחה סימן א' ס"ק ו') שאין לנו עכשיו "יורע רבו", מצאתי בתורה שלמה (להרצ מנחם
מנדל כשר וז"ל, חלק ס' פרשת שמות במילואים סימן י"ח דף רנ"ו) אחרי שמביא התורה כתנים, והירושלמי

(שהנחת), סיים ח"ל: לפי זה נתגלה לנו מקור נפלא על מה שתמחו המפרשים מתי נתבטלה, ולמה נתבטלו דיני טומאת מצורע בזמן הזה - שזה דומה לענין של סמיכות חכמים שנתבטלה מסיבת הגלות שנפסקה הסמיכה ברור אחר, ושוב לא יכלו לחדשה, אותו הדבר נראה שהיה גם עם דיני טומאת מצורע, מכיון שזה דין תורה שלומדים מקרא (ויקרא י"ד, נ"ג) ולהורות, שצריכים שימוש מרב לתלמיד, אם כן, אם בזמן החורבן על ידי צרות הגלות נפסקה ברור אחד הוראה בהלכה זו, שוב לא יכלו לחדשה, וזה טעמו של רבי יוחנן שאמר משחרב בית המקדש "אין טומאה ממצורע" לא משום שחולק על הדין שטומאת מצורע נוגעת שלא בפני הבית, אלא משום סיבה אחרת, כמו שכתב הלקח טוב "משום שאין בהם מורה" כלומר שאין חכם שיוודע להורות בדיני נגעים, - שצריכים לזה שימוש, ומשחרב בית המקדש מסיבת הגלות נפסקה בתקופה אחת ההוראה בדינים אלו, ושוב אינה נוגעת לגמרי (עכ"ד).

ואפשר להוסיף הסבר לדבריו, למה דווקא נפסקה זאת משחרב בית המקדש, דהרי הנגעים באים עבור עוונות, לוכך את האדם שיחזור בתשובה, אבל דור של חורבן בית המקדש, עברו כ"כ הרבה צרות, ועצם הדבר שראו בית המקדש בתפארתו, וראו מה נהדר היה כהן גדול בצאתו מבית קדשי הקדשים (ספילם מוסף של יוה"כ), ובכלל כל עבודת הכהנים, והכהן גדול בבית המקדש, ואחרי שראו חורבן בית המקדש, ועבר עליהם שבתות וימים טובים בלי בית המקדש, הנוכל בכלל לתאר בעצמינו באיזה צער ועגמת נפש חיו כל חיהם, אי אפשר לתאר צערם ואבלם, ולכן לא היו צריכים לוכך אותם בצרעת, ולכן ברור שהוא נתבטל הצרעת.

וכיון שראו החכמים שהצרעת נתבטלה, חשבו במח כבר לא יחזור שוב הצרעת לישראל, ולכן לא העמידו תלמידים נוספים בזה ללמדם דיני טומאת וטהרת צרעת, ולכן אחרי שנפסרו החכמים של הדור ההוא, ואפילו אם נאמר שברור הבא חזר צרעת, אבל כבר לא היה "יורנו רבו" ולכן נתבטל הצרעת.

ולענין נראה שזה טעם היחידי והעיקר, דמעת הראשון שהבאת שאין לנו כפי בהן ובשמותיהן (פמיסה סימן א' ס"ק ג'), ובמראות הנגעים, ובסיד ההיכל (שס ס"ק ד'), ובחולעת שני (שס ס"ק ה'). כל זה מחוק הקושא עוד יותר, למה אין לנו כל זאת, ג"כ טעם השלישי שאין לנו כהן מיוחד (שס ס"ק ז'), גם על זה יש קושיות (וכמנזול להלן ס"ק ו'), אבל תירוצו זה שאין לנו "יורנו רבו" הוא תירוצו אמיתי, כיון שברור אחר החורבן לא היה צרעת, ולא המשיכו החכמים להעמיד תלמידים ללמד אותם זאת, דברים אלו לא יכולים ללמד רק מתוך הספר, שצריכים לזה ראיית עיניים, ולכן כשהרב הולך עם התלמיד לראות הנגע מקבל שימוש, וכיון שלא היה ברור שהוא צרעת (כנ"ל), לא יכלו ללמד על ידי שימוש חכמים ולכן נתבטל המסורת על זה, ונתבטל זאת אפילו אם אח"כ חזר הצרעת להיות בישראל, כבר לא היה מי שיאמר מצא ומי שיאמר מהור.

שוב מצאתי בשו"ת חבלים בנעימים (חלק ד' סימן ל"ד) בשם זכרון יצחק (ס"ק י"ג) ח"ל: על התמיהה הנודעת למה במלה טומאת וטהרת נגעים בזמן הזה, הא על פי דין נורא.

ותירץ שקרוב הדבר שבגלות פסקה הוראת הנגעים למעשה איזה זמן, ולא היה עוד שימוש בית רב, ובלי שימוש אסור להורות (עכ"ל).

בתגלחת יעבור על לאו הקפת פאת הראש והזקן

(ה) מה שכתבת (פמיסה סימן א' ס"ק מ') בשם אוצר נחמד, דלא יכולים בזמננו לטהר המצורע, כיון שיעבור על לאו דהקפת פאת ראשו חקנו.

גם הרמב"ם (במירוץ המשניות על נגעים פרק י"ד משנה י"ג) מיידי מזה, ואעתיק לשונו של שו"ת ד חנך (סימן מ"ט ס"ק ה') שמסבירו היטב, ח"ל: הרמב"ם עלה וסתפק אם אפשר טהרת מצורע בזמן הזה, כיון שטהרת המצורע צריך לבוא לעשה דוחה לא תעשה, דהיינו שהוא מגלח את הזקן, ומקפץ פאות הראש, כי העשה דמצורע דוחה לא תעשה.

והנה עשה דוחה לא תעשה, לכאורה לא אמרנו רק היכי שהוא מקיים כל העשה, אבל עכשיו שאי אפשר לו לקיים כל העשה דמרת המצורע, שהרי אי אפשר לו להביא קרבנותיו, א"כ שוב אין עשה דוחה לא תעשה, ואסור שוב בתגלית.

וכתב הרמב"ם שיש בזה מקום עית, כי יתכן שדמרת המצורע ותגליתו מצווה בפני עצמו, והבאת קרבנותיו מצווה בפני עצמו, ואין האחד תלוי ומקושר בתבירו. אכן אח"כ כתב הרמב"ם ז"ל ששפט דבר זה מברייתא (מורם כהנים, הוצא מירושלמי סוטה פרק שני הלכה ב') שהתגלית מצווה בפני עצמה.

בהן מיוחס

(ו) טעם זה שאין לנו כהן מיוחס, לא יכולים לוטר על רבי יוחנן, שהוא הראשון שמעלה לנו "מיום שחרב בית המקדש אין טהרה מבית, ואין טומאה ממצורע" (פסיקתא ותרומה ה"ל), וכמו שהעיר כבר על זה בתורה שלמה (מלק ס', שמוס, מילוליס סימן י"ח דף נ"ה) דמעתם זה אי אפשר לפרש ברברי רבי יוחנן, שהרי בימיו כן היו כהנים מיוחסים (עכ"ל).

וכמבואר בים של שלמה (ס"ק פרק ה' סימן ל"ה) שאחר החורבן, בימי התנאים והאמוראים שהיו עדיין נוהגים בתרומות ובמזרחות, והיו קרוב בימי הבית, עדיין היו יחוסיהם בידהם (עכ"ל).

ובפרט שהפסיקתא וזמרתא לא הזכיר כלל המעם של כהן מיוחס (מורה שלמה שם), נמצא שהראשון שאומר "מיום שחרב בית המקדש אין טומאה ממצורע", שהוא רבי יוחנן, מעמו לא משום שאין כהן מיוחס, דבימיו, ואפילו אחר כך עוד היה כהן מיוחס.

ובר מין דין, המעם הזה שאין לנו כהן מיוחס, ולכן אין לנו טהרה מצורע, לאו לכולי עלמא הוא.

הערוך השולחן (העמיד, הלכות נעפים סימן ל"ו סעיף י"ב) כתב וז"ל: ולפלא מה שלא נהנו בזמן הזה בטהרת המצורע, ואי משום יחוס כהונה אודבא, עכשיו כל הכהנים בחזקת כהונתם, כיון שלכולם ליכא כתב יחוס, ופריך הבן יוכיח (שהכהנים פורים הבכורים), גם בזמן דגמ' לא מצינו שנהנו בטהרת מצורעים, רק בזמן התנאים אחר החורבן נהנו, כמבואר בתוספתא (נעפים פרק ח' הלכה ג') שרבי מרפן מידר (עכ"ל).

גם בשו"ת ד חנך (סימן מ"ט ס"ק ט') הביא השו"ת שבות יעקב (מלק א' סימן ל"ג) שהשיג על האומרים דכהנים בזמן הזה המה כהנים נמורים, דסוקלין ושורפין על החזקות, שהרי כתבו התוספות (קדושין דף ס"ט ע"ב ד"ה שלמי) שאני התם דרע חזקתיהו, פירוש כיון שלא מצאו כתב יחוסם, וא"כ ה"ה כהנים בזמן הזה שאין להם כתב יחוס, א"כ רע חזקתא (כך סוגר השנום יעקב).

אמנם הרב שמן רוקח (נקונטרס החזקות) העיר עליו, דכשלמא שם שהיה לכל הכהנים כתב יחוס, לפיכך אלו שלא היה להם, איתרע חזקתיהו, אבל עתה שאין לשום כהן כתב יחוס, איך יעלה על הדעת דאיתרע חזקתיה במה שאין לו כתב יחוס, וסיים: ש"ת ד חנך (שם) ודבריו נכונים.

והנה הערוך השולחן ושו"ת ד חנך הם כתבו זו בפרטות על צרעת, שלא יתכן שזה הסיבה שאין לנו עתה טהרה וטומאה צרעת מהאי טעמא.

ולמעשה זה כבר מחלוקת קדומה באחרונים בכללות על כהנים, והנאון היעב"ץ (שו"ם שילמס יעבץ מלק א' סימן קנ"ה) כתב יען כל כהנים בזמן הזה, כהני חזקה נינהו, על כן ראוי לכל אדם לפדות בנו מכל כהן שימצא לצאת ידי ספק, והכהנים יחשו לעצמן, ולא יטלו דמי הפדיון אלא על מנת להחזיר, דספק גזל הוא בידם.

אבל דעת רוב הפוסקים שאין לחשוש בזה, וכל שמחזק לן לכהן, פודין אצלו, ואין חוששין וכן נהגין העולם (אורח פדיון הכן מלק א' פרק ז' סעיף ד').

חז"ל שו"ת כנסת יחזקאל (סימן נ"ו) ראיתי בקצת חשוכות, וגם אני שמעתי כמה רבנים רוצים לדקל, מחמת כהנים בזמן הזה, ספק כהונה, וחם לי לומר כן, כי כבר מתו להו במאה עובדי דבי רב נזכרין יהודאין להתשובות שהזכירו דבר זה, ונשחקק הדבר ולא נאמר, להוציא לעז על יחסי כהונה, ושדירה ח"ו כל בביר ישראל מבלי פדויים כדן תורה, ושאר דברים, אל יהיה חלקי עמהם, להיות ח"ו אף סניף לדעתם, וגם אתר שבבית שני עזרא בדקם, ובחורבן בית שני לא נתבלבלו המשפחות.

והשו"ת חוט השני (סימן י"ז) נשאל על איש שהיה מחזק לכהן, חמש עשרה שנה, לכל דבר שבקדושה, לכל עניני כהונה, ועתה הלך ליבו למראה עינו לישא נרושה, והבחיט את כהונתו לומר, כי מעולם לא היה כהן, וכתב החוט השני, כיון שכל הכהנים הן בכהונתן בזמן הזה מחמת חזקה, א"כ כהן זה הוא כמו שאר הכהנים, ולא יכול להבחיט כהונתו—דלא מפני הבחשה בשום חזקה, ובפרט חזקה של נשיאות כפים, אלימא מפי.

גם השו"ת מהרי"ט (חלק א' סימן קמ"ט) נשאל על שאלה כו, וכתב, ממה שנושאין הכהנים בפיהם ומברכים, ואינם חוששין לברכה לבטלה, מוכח דבחוקתיהו קיימי, וליכא ספק כלל, והרי הם ככהנים לכל דבר.

והפמ"ג (או"ח סימן קכ"ח אשל אנדסס ס"ק נ"ח ד"ה ולענין) פסק כמותו, ח"ל: ולענין כהן שגשא נרושה, ואמר שאינו כהן, וכבר החזיק עצמו לכהן כמה שנים, הנה במהרי"ט (חלק א' סימן קמ"ט) האריך ומסיק, כל שהחזק שלושים יום הוה חזקה, וסוקלין ושורפין על החזקות, על כן אין להתאמתו, ואסור לו לזלזל בכבוד כהונה.

גם החתם סופר (נמשכות יו"ד סימן רנ"א ד"ה ולפי"ז, ומחם סופר כמוזות דף כ"ה ע"ב ז"ל והנה, ושירי משונות מחם סופר, נדפס סוף מחם סופר על כמוזות דף מ"ו עה) חולק על היעב"ץ (הג"ל), וכתב (בשירי משונות ע"ס) ודבר ברור ודאי מחורבן בית שני ואילך, אין כאן שום חשש שלא נזכר בדם שום דבר, - ואם היה ח"ו שגר מאנס לבת ישראל, מסתמא לא היתה נישאת לכהן, ואוקמי בחזקת צדקת ובשרות דלא תעביד איסורא, וכל כהן שבא לפנינו לפדות בנינו, פשיטא ופשיטא שהבן פדוי בלי ספק, כדת של תורה ובהלכה, וכן כל כהן בזמן הזה המסמא למתים ונושא נשים בעבירה, עבד איסורא דאורייתא בודאי ולא ספק, ואין להם שום קולא בזה, וכתב (נחמדישו לכתובות ע"ס) דמדינא כהנים גמורים הם, וה"ה לפדות הבכורים ראויים הם, והכל בהלכה בלי פקפוק.

חז"ל שו"ת דברי חיים (אזן העזר חלק א' סימן י') ומנעם דאין כהני זמנינו רק מנעם חזקה, אין להרחיב הדיבור, כי ח"ו לומר כן (שהכהנים בזמנינו הם רק כהני חזקה), ומבואר בשו"ע (יו"ד סימן שע"ב ע"ב ע"ב) שחייב להקפיד כהן באוהל, אם הוא אהל מן התורה, ואמאי הא הבקן אינו רק חזקה ובירבגן אינו חייב להדיעו, אלא ודאי דדבר זה ליתא כלל, וכן כמרוכה ששמעתי ממו"ח ז"ל (נעל כרוך טעם) שראוי להזניח מעם זה.

חז"ל שו"ת מהרש"ם (חלק ה' סימן ע"ב) כבר הוחזקו כהני זמן הזה בפדיון בכור אדם, ובכור בהמה, וחלילה להוציאם מחזקתם ולבטל המצוה, וע"ז נאמר (מלאכי ג, ט) שחתם ברית הלו.

ובספר הוחיק (נאכ"ד, יו"ד סימן ע"ה) הקשה אך מברכים על מצוות פדיון הבן, כיון שאין לנו כהן ודאי, ותידין כיון שרוב הכהנים כשרים הם, חליגן ברובא.

והבט וראה דברי ערוך השלחן (יו"ד סימן ע"ה ע"ב) ח"ל: ראיתי מי שכתב רבזמן הזה כיון שאין לנו יחסי כהונה ראוי לכל כהן לחוש שמא אינו כהן ויחזיר המעות - ולדעתי אסור לשמיע דברים כאלו, להקפיד עתה מעלת הכהונה, ואתי לזלזל וח"ו לומר כן.

והרי אפילו כשעלה עזרא מבבל, שלכל הכהנים היה כתב יחוס, ולמקצתם לא נמצאו (עזרא ז', ס"א-ס"ג), דרע חזקה כהונה שלהם, ועכ"ז אמר להם נחמיה (עזרא ז' ס"א ס"ג) הרי אתם בחזקתכם כמו שאבדתם בגולה בתרומה, בן האבלו גם עתה (כדליתא נגמ' כמוזות דף כ"ד ע"א), ועל זה שנינו (ע"ס) גרולה חזקה, כל שכן עתה יאין לכהנים כתב יחוס, וכיון שלכולם אין כתב יחוס ליכא רעותא כלל (מוס' ע"ס ד"ה שא"י) כל שכן שהם בחזקת קדושתם, וחלילה חלילה לעשות בזה איזה ספק, או ספק ספקא, או לצרף זה אפילו לצירוף כל שהוא (עכ"ל).

גם בספר זכרון אהרן דחה סברא זו, וכתב א"כ כל הבכורים בזמן הזה לא יהיו פדיון אלא מספק, וגם בכורי כהנים נופייהו יהיו בספק כהנים שלא נפרז, על כן ישחקק הדבר, ולא נאמר להוציא לעז על קדושת כהונה (סוכה נחזקה רבה, חלק אור"מ הלכה מ"ב דף 138).

חז"ל חזק איש (שנינים סימן ה' ס"ק י"ב) והרש"ל (יס של שלמה ז"ק פרק ה' סימן ל"ה) כתב דנתבלבלו הכהנים רוב או מחצה, ולכן אין לנו כהנים בזמן הזה, ותימא למה נחוש כל כך, והרי מברכין על מצות נשיאת כפים ופדיון בכור, אלמ נראה דמן התורה הן בחזקתן לכל דבר.

חז"ל שו"ת מנחת יצחק (חלק ז' סימן ל' ס"ק י"א) הגאון היעב"ץ כתב משום כהני חזקה רבומנינו, הוי רק ספק - אבל מנהג העולם דלא נרגו כמותו.

חז"ל שבט הלוי (חלק ז' סימן קע"ג) הנה בפתחי תשובה (יו"ד סימן שכ"ז ס"ק ג') בשם מהרי"ט (חלק א' סימן קמ"ט) דכהנים נמורים הם, והשבות יעקב (חלק א' סימן ל"ג) חולק, איברא אין להכחיש דמנהג העולם בזה דלא כחומרת היעב"ץ, ודעת מן החתם סופר (נמשנומיו ונחידושי כמוזות) בפשימות, רחוקה דמן הזה חזקה נמורה דאורייתא, לענין פדיון הבן.

והשבט לוי כתבו שנית (חלק ג' סימן ק"ס) וז"ל: המהרי"ט ודעימי, וכן החתם סופר והרבה מהגדולים כתבו שהכהנים בזמן הזה כהנים גמורים ודאי הם.

ובספר חזקה רבה (חלק אור"מ הלכה מ"ב) האריך הרבה בזה, וכתב, ודאי דכהנים נמורים הם.

ועוד יותר, הן אמת שבהן ודאי אין לנו כיום (מג"א אור"מ סימן מנ"ז ס"ק ט', משנה צרורה שם ס"ק כ"ב), וכמבואר ברמב"ם (איסורי ביאה פרק כ' הלכה א' - ז') כל הכהנים בזמן הזה בחזקה הם כהנים - אי זהו כהן מיוחד, כל שהעידו לו שני עדים שהוא כהן בן פלוני הכהן, ופלוני בן פלוני הכהן, עד איש שאינו צריך בדיקה, והוא הכהן ששימש על נבי המזבח (עכ"ל). זה לא שידך בומנינו שיהיה לנו עדות זו, נמצא שאין לנו כהן מיוחד, ואף מגילת יוחסין אינו בעדות לדין זה (אולר פדיון הבן חלק א' פרק ו' דף קל"ו).

ובאוצר פדיון הבן (חלק א' פרק ו' ס"ק א' דף קלג - קלמ) מבאר בארוכה השתלשלות היחסין, ומבאר שעד שנת תתנ"ו לאלף החמישי במסעי הצלב, היו כל המשפחות מיוחדות. ובמסעי הצלב, ושוב שנית בשנת רנ"ב לאלף השישי בגרוש ספרד, ושוב שלישית בשנת ת"ח - ת"ט, כמעט שלא נשאר קהילות אפילו במקומות נידחות שלא שנו כוס התרעלה, וכך נתבלבלו משפחות שארית ישראל.

ולכן הגאון המפורסם רבי שבתי שעפמיל הורבין, בעל ווי העמודים, בנו של השל"ה הקדוש, שנלב"ע בשנת ת"כ, כתב שחורבן השלישי שנעשה בימיו בשנת ת"ח - ת"ט, יש לחוש במשך השנים יעמדו אנשים ויטילו מום בקדשים, לכן מהראוי שכל איש בימים ההם יעשה סדר יוחסין לזרעו שיהיה לאות ולמשמרת.

אכן מאז ועד עתה מקובל וידוע בפי כל הדורות שמות של משפחות המיוחדות, משפחות אשר מקורן ידוע למשפחות המפורסמות מדורות הקודמים, כגון משפחת ראפורט אשר מקובל להחזיקה בחזקת כשרות היחס מדור דור, ומתייחסים אחר רבינו שבתי הכהן אשכנזי בעל השפתי כהן על השלחן ערוך, וכן משפחת יחייא ממשפחות התימנים, המיוחסים כבשרין ביחוסם ללא חשש (אולר פדיון הבן שם דף קל"ה).

חז"ל ספר זכר הברית (סימן ל' סעיף ד') בומנינו אין לנו כהנים מיוחדים רק כהני חזקה, מ"מ יש משפחות ייחוס כהונה כגון משפחת ראפורט, כהנא, ונכדי הש"ך וכדומה, ודאי נכון לחזור אחריהם ולפרות אצלם, וכן הוא בספר אוצר פדיון הבן (חלק א' פרק ו' סעיף ו', ובהערות ס"ק ט') ובפדיון הבן כהלכתו (פרק ה' סעיף ז').

חז"ל אוצר פדיון הבן (חלק א' פרק ו' ס"ק ט') והנה כפי המקובל בפי ההמון, משפחות הכהונה אשר יש להם סדר יחוס כראוי, והם משפחת ראפורט, אשר מתייחסים להיות נכדי הש"ך, וקל הוא לדגוע לפי הסדר בן אחר בן, פחות או יותר עד הש"ך, ואף שאין להם עתה סדר יחוסם בידם, מ"מ כפי המקובל הם המה המתייחסים אחריו, ואין לערער מסתמא על כך.

וכך מקובל בשם הבעש"ט ז"ע שאמר שג' משפחות מיוחסות יש בישראל, והם משפחת ראפפורט לכרעים, משפחת הורביץ ללוויים, ומשפחת מרגליות לישראלים (אולר פדיון הכן ע"ס).

וכן משמע בבני יששכר (מלמרי חודש חשרי מלמרי ו' ס"ק י"ד) ד"ל: בית נקרא כאשר איש פרטי טסויים תצא ממנו משפחה גדולה, וכולם יתיחסו אחריו עד עולם לדורותם על שם אביהם המסויים הלזה, ועל כינויו יקראו, כמו שתמצא עד היום משפחת ראפפורט, משפחת שפירא וכיוצא, הנה לדורות עולם כל צאצאי מעיו של הראשון כולם נקראים על שמו, נמצא שם הראשון נזכר לעולם וזה נקרא בית.

וכן כתב (מלמרי חודש ניסן מלמרי ד' דרוש י' על דרך הסוד) ח"ל: כפי ראות עיני בשר נראה, כי דבר אחר טוב נמשך מאלו שמות שמגידין לאדם חזין שמו העיקרי, שמה נודע יחוס משפחות לדורות עולם, כי בניו לדורות נקרא על שמו הנוסף של אביהם, וכן בני בניו לדורותיהם, ויודעין גם אחר כמה דורות שזהו מן הבית הזה, כגון משפחות ראפפורט והורוויץ ושפירא, וכעין זה כתב באגרא דפירקא (סימן ס"ט).

ועוד ידוע בשם הגר"א ז"ל שאחר שפדה עצמו אצל אחד ממשפחת ראפפורט, שוב לא חזר ולא פדה את עצמו, כמנהגו לחזור ולפרות עצמו מכל הבהנים (עליוס אליהו סימן ז', הלכות הגר"א ומנהגיו סימן ר"ו).

ועוד מקובלת משפחה מיוחסת בכהונה, משפחת כהנא, אשר מתייחסים אחר משפחת עתיק היומין של בעל "קונטרס הספיקות" ואחיו ה"קצות החושן".

ולבן ודאי הדין לחזור אחר כהנים המיוחסים (עכ"ד אולר פדיון הכן ע"ס).

והגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א (נפטר הלכות הגר"א ומנהגיו סימן ר"ו) נתן מעם לשבת, למנהג הגר"א שפדה אצל הרבה כהנים, עד שהגיע לכהן ממשפחת ראפפורט.

והסביר שבעצם יש בכהנים תרי חששות, ראשית שמא אינו כהן כלל, ולזה כהני ומצינו הם כהני חזקה, שהחזקו ככהנים וסגי, ולא נוכל לקבוע שריבם כהנים מיוחסים, רק עכ"פ הם כהני חזקה.

ועוד יש כהנים מיוחסים ממשפחות מיוחדות, ואף שגם בהם נשאר חשש שמא נשאו תוך הדורות חללה, והבן חלל, הלא החללים מעומ ואולינן בתר רוב, דהרי רוב מעיל לכל דבר באיסורי תורה, והחזק בזה לכל מילי גם לממן.

ולבן מוקדקים לכהן מיוחס, וחופש רכנו הגר"א זצ"ל כאלו דוקא לפדיון הבן, דעדיפי.

ובאוצר פדיון הבן (מלק א' פרק ו' סעיף ו' דף ר"ה) כתב מעם אחר למה אין לחשוש על אחת האמארות שמא היתה חללה, ובקרב המשפחות המיוחסות היתה תמיד בולטת העמידה באיתן להתחתן אך ורק במשפחות אשר גם בקרבן שורר סדר יחוסם, וכל אחד שורר בביתו לדע משפחת אים מקור וכיר מחצבתה בבירור אמיתי ונכון.

ונאמן עלי עדותו של דודי הרה"ג רבי אהרן הכהן רבינוביץ ז"ל, ששמע מאביו הרה"ק רבי גמליאל זצ"ל, שאצל אביו הרה"צ רבי לוי זי"ע היה כתב יחוס בן אחר בן עד אהרן הכהן, חקני רבן גמליאל ראה כתב יחוס זה (והוסיף שבשולי כתב יחוס זה היה כתוב, שמשפחה זו תהיה מהקאלעס (עגלה ומרדנה) הראשונות שתקבל פני משיח צדקינו בב"א, עקב יחוסם לאהרן הכהן, וגם לדוד המלך דור אחר דור, מצד אחת האמארות) וכתב יחוס זה נאבד במלחמת העולם הראשונה.

היוצא מכל זה, שהן הכי נמי שאין לנו היום כהנים שיש עדות עליהם שאבות אבותיהם היו כהנים בבית המקדש, ויש רק כהני חזקה, אבל סוקלץ ושורפין על החזקות, וכמו שפודים הבכורים, ונישאים כפיהם, ולא תיששן לספק ברכה לבטלה, כיון שהם כהנים גמורים לכל דבר, ה"ה שיכולים למא ולטור המצורע, ובפרט המשפחות המיוחסות בשבט הבהונה, שהם כהנים בחזקה יותר משאר הכהנים, שיכולים למא ולטור המצורע, כפי כל הפוסקים שמבואר כאן. ולכן קשה לומר שמעטם שאין לנו כהנים מיוחסים, לכן לא נהג טהרת המצורע בימינו. ומוכרחים לומר שדמעם הוא שאין לנו יורנו רבו (כנ"ל ס"ק ד').

מה זה נגע צרעת

זו והנה בסימן זה (פמיסה סימן א' ס"ק ג' - י"ג) מבואר היטב מדוע לא ראינו ולא שמענו בדורות אחרונים שממאו ופחדו המצורעים מפני שאין לנו בקי בשמותיהם (פמיסה סימן א' ס"ק ג'), ולא במראות הנגעים (שס ס"ק ד'), ולא בתולעת שני (שס ס"ק ה'), ואין לנו ידענו רבו (שס ס"ק ו'), ולא בהן מוחם (שס ס"ק ז'), ולא בגרי כהונה (שס ס"ק י"א), ולא שילוח מחנות (שס ס"ק י"ב), ולא טומאה וטהרה (שס ס"ק י"ג).

אמנם הן הכי נמי שלא ידעו בדיוק מראה הנגע וכדומה, אבל צריכים לדעת לפחות מה זה צרעת, והאם ברורנו יש דבר כזה, ורק לא נוכל להחליט שזה צרעת לממאו ולפחדו מפני המעמים המבוארים לעיל, או שבכלל לא ידעו מה זה צרעת.

ומצאתי בספר מבשר טוב לב"ק אדמו"ר מביאלה שליט"א (מאמר מחיית הממס סימן ו' דף ט"ו) שכתב בשם הגה"ק רבי גרשון העניך מראוץ וי"ע (מח"ס המכלת), שהמחלה האיומה רח"ל היא בבחינת נגעים שאין להן רפואה.

והסביר אדמו"ר מביאלה שליט"א שכידוע אותו מחלה היא גידול בגופו של אדם (רח"ל), ואינה כשאר מחלות ששורשה בנפיש זרים החודרים ופולשים לגוף האדם (עכ"ד).

והנה אם קבלה נקבל, אבל אם לדין יש להשיב דאיתא במדרש רבה (ויקרא פרשה ט"ז ס"ק ג) שהמצורע הוא מזהם, ורבי יוחנן אומר אסור לילך במזרחו של מצורע ארבע אמות, ורבי שמעון בן לקיש אומר אפילו מאה אמה, ורבי מאיר לא אכל ביצה ממבוי שהיה שם מצורע, וריש לקיש כשראה מצורע במדינה ורק עליו אבנים, ואמר לו שיצא חוץ לשוב שלא תזהם את הבריות.

גם הראב"ה (סימן מח"מ, הונא נפמיסה סימן א' ס"ק ג') כתב שמרחיקין מהם מפני הסכנה.

וב"ה בפירוש המצורע על התורה (פרשה מוריע) על הפסוק (ויקרא י"ג, מ"ו) בדרך ישב מחוץ למחנה מושבו, לפי שדרך זה החולי שכל מי שמשתדל עמו, או אפילו מדבר עמו, החולי נאחז, ולכך צוהו הכתוב שיכירל מבני אדם (עכ"ל).

גם הב"י (אנן העור סימן ל"ט דף ע"ג ע"ב) כתב שצרעת הוא חולי המדבק.

משא"כ המחלה האיומה, ברורנו, ידוע שזה לא מדבק, רק אדרבא לפי דברי הרופאים במידה מסוימת עוברת בירושה (רח"ל), ולכן קשה לומר על המחלה האיומה ברורנו שהיא צרעת, כיון שצרעת היא מחלה מדבקת, ומחלה זו לא מדבקת.

אמנם הרמב"ם (פירוש המשניות כמוזות פרק ז' ד"ה ואלו שזופין) כתב שמוכה שחין הוא מצורע.

ושמעתי שכהיום יש בארץ ישראל בית חולים למצורעים, ושם נמצאים אנשים שיש להם כל מיני פצעים (רח"ל), וזה באמה מדבק, וניתנים להם לאכול באמצעות שונות, שלא ידבקו המטפלים בהם, ויתכן לומר שעל זה נתבין הלכות ארץ ישראל המיוחדת לרמור (דיני קדושת הארץ ס"ג, הונא נפמיסה סימן א' ס"ק ג') שאין לנו עכשיו בהן שיהיה בקי במצורעים ובשמיתיהם, ואין לנו להבדילם ולא לזקק להם אלא כדן שאר החולים, ויש לנו לבקש עליהם רחמים (עכ"ל), שצריכים למפל בהם לרפאות אותם מהפצעים ומהשחין, וגם לבקש עליהם רחמים. ואסיים בדברי הרמב"ם (טומאה נרעם פרק ט"ז הלכה י') צרעת אינו ממנהגו של עולם, אלא אות ופלא היה בישראל, כדי להזהיר מלשון הרע.

והאריך בדברי מוסר, כראוי לקדוש אלקים כהרמב"ם ז"ל (ערוך השלחן העמיד, הלכות נגעים סימן ק"ה סעיף י"ז).

כיד אביך הדורש שלומך לעד
אלחנן יעקב דוד הכהן
בן אאמר רבי לוי שלישי
רבינובין וראפפרטו